פרייז 25 גראשען XIV-טער יאהרגאנג „Należytość pocztowa uiszczona gotówką" 41 (685) „Radomer-Kielcer Leben" היינט 10 זייטען

ראדאמער-קעלצער לעבען

Radom, dnia 8 Października 1937 r.
ראדאם, פרייטאג ג. חשון תרצ"ח
טעלעפאן פון רעדאקציע 15 - 18

פאראנע פארבערייי
און כעמישע פראלניע
A.
HEMPEL
פאבריק און צענטראלע אלטע שטאדט 7
פיליעס:
זשעראמסקי 1
זשעראמסקי 21
זשעראמסקי 59
טראוגוטטא 11
קעלנער צו וואשען צו 15 גר.

די איינציגע קאלעקטור
ביי
איטשע מאיר סעמיאטיטש
ראדאם, רווינסקא 25.
וועלכער האט דעם כבוד בעקאנט צו מאכען דאס ג. פובליקום, אז אויף
— דער פוילישער פאנסטוואייער 31 - סער לאטעריע —
ביי דער 4 טער קל. זענען ארויס 2 געווינסען צו 5000
און 50.000 זל. אויף נומער 56091
ביי דער 1 - טער קל. 33 - טע לאטעריע איז ביי מיר ארויס
50.000 אויף נ. 67790
ביי דער מארקאווע לאטעריע האט מיין קאלעקטור געטראפען
דאס הויפט-געווינס 800,000 מארק
ביי דער 16 טער לאט. האב איך געטראפען
100,000 ביי דער 5-ער קל. אויף נ. 32805
ביי דער 39 - טע לאטעריע איז ארויס:
אויף נ. 47034 — 5000 זל
אויף נ. 78533 — 2500 זל.
אויף נ. 136069 — 2500 זל.
חוץ אויך פארשידענע בעדייטענדע געווינסען

Lek. Dent.
R. Bankier - Den
Malczewskiego Nr. 9
powróciła i wznowiła przyjęcia
do 9—12 i od 3—6

א הערצליכען מזל-טוב ווינשען מיר אונזער שותף
שלמה מאיר פשיטיצקי מיט זיין פרוי
צו דער פארלאבונג פון זייער ליבע טאכטער
עסטעליא מיט ה' לייבטשע ראטשימארע
די עלטערן נחת און דעם פארלאבטען פאר'ל גליק
שלמה גאלדשטיין און פרוי

די בעוויסטע ערשטקלאסיגע פירמע
מ. רובינשטיין
זשעראמסקי 30
מאכט בעקאנט דאס ג. יורישע פובליקום, אז זיין שניידער-װארשטאט
איז בערייכערט געווארען מיט די בעסטע פאכמענישע כוחות פון ווארשא
און עס ווערט אויסגעפערטיגט לויט דער לעצטער מאדע און די גאנצע
ארבייט ווערט אויסגעפיהרט אין זיין ווארשטאט.
די פרייזען און בעדינגונגען זענען ענט-
שפרעכענד און צוגענגליך פאר'ן קליענט

Szanowne PANIE
W związku z nadchodzącym sezonem
mam zaszczyt zakomunikować
że SPROWADZIŁAM
Pierwszorzędną SIŁĘ FACHOWĄ
i prowadzę PRACOWNIĘ nadal
WYKONUJĄC POWIERZONE MI PRACE
WYKWINTNIE JAK DOTYCHCZAS
CIECHANOWSKA
ul ŻEROMSKIEGO 24. tel. 17-81

ווילט איהר האבען קלארע, זויבערע וועש, נייע גארדעראבעס, שניי-ווייסע פארהאנגען,
גייט נאר צו וואשען און פארבען אין דער בעקאנטער
כעמישער פארבעריי און פראלניע פון דער ערשטקלאסיגער פירמע

A. HEMPEL

Centrala Stare Miasto 7 telefon 19 - 70
Filje
Zeromskego 1
Zeromskiego 21
Zeromskiego 59
Traugutta 11

ווער ס'האט זיך נים איבערצייגט זאל פרובען און וועט זיין ענטציקט
פון דער שנעלער, עסטעטישער און פאכמענישער ארבייט.
ביליגע פרייזען! פינקטליכע אויספיהרונג
סאלידע בעהאנדלונג קומט און איבערצייגט אייך
צענטראלע: אלטע שטאדט 7 אפיצ. טעל 70 - 19
פיליעס: זשעראמסקי 1, טראוגוטטא 11
זשעראמסקי 21, זשעראמסקי 59

ביליג צו וואשען קאפעלושען

בלב נשבר הננו מבכים אתכם ביחד ומשתתפים

בצערם של משפחת לעסלאה

על פטירת אביכם

החסיד, הישיש רודף צדקה וחסד

ר' יצחק מאיר ז"ל תנצב"ה

בעבודתכם הפורי' לטובת אחינו תמצאו תנחומים

בתוך שאר אבלי ציון וירושלים

הרב י. ח. צימרמן ומשפחתו

לונדון

טענץ, מוזיק און א צובראכענער שארבען.

רוצח מאכט ויברח פון געריכט פאר'ן אויסליינען דעם אורטייל.

אין דארף הוטא נעבען שידלאוויעץ איז פארגעקומען א פערוויילונג'ס-אווענד. דער מוזיקאנט איז געווען סטעפאן פאדזיעחיערסקי. אין א געוויסען מאמענט איז צווישען פאדזיעוויערסקי און איינעם פון די געסט געקומען צו א קאנפליקט צוליב א „טענצערין". באלד האבען זיך אריינגעמישט נאך עטליכע יונגע דארפסלייט און עס איז געקומען צו א געשלעג בשעת וועלכען מען האט סטעפאנען פאדזיעוויערסקי געשלאגען, געריסען ביי די האהר און צעבראכען דעם שארבען.

א דאנק דער גיכער מעדיצינישער הילף איז געלונגען פארשיעוויערסקי אפצוראטעווען. ער איז געלעגען א לענגערע צייט אין שפיטאל, און סוף כל סוף געבליבען א קאליקע, פלייבענדיג חייטער אונפעהיג צו דער ארבייט.

וואצלאוו גנאט, בראניסלאוו גנאט, סטאניסלאוו פארדניס און עדוואַרד סאקאלאחסקי, זענען בעשולדיגט געווארען אין אויספירען דאס „שענע" שטיקעל ארבייט, און זענען פאהרנעכטען מיטוואך געזעסען אויף דער בעשולדיגונג'ס-באנק פון היגען קריין-געריכט.

די בעשולדיגטע האבען זיך נישט מודה געווען צו קיין שולד און האבען ערקלערט, אז דאס זענען זיי גאר בעפאלען געווארען דורך פאדזיעחיערסקי און זיינע חברים.

א רייהע עדות האבען פעסטגעשטעלט זייערע „מעשים טובים" און דאס געריכט האט פער'משפט: וואצלאוו גנאט אויף 3 יאהר תפיסה, בראניסלאוו גנאט אויף אנדערטהאלבען יאהר, סטאניסלאוו פאראנדיק אויף 1 יאהר; דאגעגען עדווארד סאקאלאווסקי איז צוליב מאנגעל אין בעווייזען גענצליך בעפרייט געווארען.

א סענסאציע איז געחעזען דאס, אז ווען די ריכטער זענען אריינגעקומען אין זאהל בכדי אויסצוליינען דעם אורטייל, האט זיך ארויסגעוויזען, אז דער הויפט-בעשולדיגטער און פאראורטיילטער אויף 3 יאהר תפיסה, וואצלאוו גנאט האט בעת די הפסקה געמאכט ויברח פון זאהל. דאס געריכט האט בעשלאסען ארויסצושיקען נאך איהם שטעק-בריעף.

זיין ברודער בראניסלאוו גנאט איז גלייך פון געריכט'ס-זאהל אבגעפיהרט געווארען אין תפיסה ארײַן. ער.

בענק...

אקעגען דעם, וואס איהר זאגט: בענק. עס זענען פארהאן פערשידענע בענק. בענק, וואו מען מאכט געלד-אפעראציעס, ד. ה. וואו מ'אפערירט מיט געלד, און עס זענען אויך פאראן בענק, וואו מען „אפערירט" מיט... גומי-שטעקעלעך און גאזאווע רעהרלעך. מיר ווייסען אויך פון בענק (אין שחיך), וואו יודען האבען הנאה, אז מ'שמייסט זיי. בעת'ן שמייסן שרייען זיי: – איי, גוט!... איי, ווי גוט!... זייט מוחל גיט נאך א שמיצעל!...

מיר חייסען אבער אויך פון בענק, וואס מען שמייסט, און יודען האבען קיין גרויסע הנאה נישט פון דעם שמייסען. ביי יעדען שמיץ שרייען זיי, רעדען... צו דער וואנט. אפעלירען צום „געוויסען" פון דער קולטורעלער וועלט (זייט מוחל פאר דעם אויסדרוק!)

לייענענדיג אין דער פרעסע די ידיעה מיט די „באזונדערע בענק" פאר יודישע סטודענטען אין די הויכשולען, און צו זעהר היינע יודישע אקאדעמיקער זענען צונעלאזט געווארען צו מעדיצין, האט א יוד א ציה-געטון מיט די פלייצעס:

— בענק, שמענק, איך האלט, אז אלע חולאתן האבען דאקטוירים אויסגעטראכט. א סימן האט איהר, אז זומער-צייט, ווען דאקטוירים פאהרען ארויס אויף די זומער-וואקאציעס און אין קורערטער, פארקלענערען זיך אין שטאדט די קראנקהייטען און ווי גאר זיי קומען הערבסט צייט צוריק, הויבט זיך אן א מעשה מיט ניסען און היסען, מיט גריפס, אנגינעס און אנדערע שלעק און אנשיקעניששען. איז דאך א סימן, אז אלע קרענק זענען פון דאקטוירים אויסגעטראכט. נו, מילא, אז ס'וועלען נישט זיין קיין דאקטוירים, וועלען מיר גישט קרענקען!...

אב — נעק.

בריעף אין רעדאקציע.

ג. ה. רעדאקטאר!

אין צוזאמענהאנג מיט דער נאטיץ אין לעצטען נומער פון אייער וו. צייטונג, וועגען דער הנחה פאר בענוצען עלעקטרישען שטראם אין יודישען שפיטאל דורך'ן ה' פרעזעס דען ערלויבט מיר צו געבען א קורצע אויפקלערונג פאר וועלכען איך דאנק פאראויס.

1) די הנחה-פראגע איז דורך מיר פערזענליך ערלעדיגט געווארן ביים עלעקטראווניע דירעקטאר ה' כאנדזינסקי נאך דעם 26 אויגוסט (שערמיען) ה. י. ווייענדיג דארט צופעליג וועגען מיינס א פריוואטען ענין, אבער מיט'ן בעדינג, אז איך זאל צושטעלען א דאקומענט, אז די שפיטאל - ווירטשאפט האט נישט קיין שייכות מיט דער צייטווייליגער קהלה-פערוואלטונג.

2) וועגען דעם זעלבען האב איך גלייך טעלעפאנירט צום ה' רען, וועלכער האט מיר פאר דער ערלעדיגונג געדאנקט און צוגעזאגט מיר צו שיקען דעם פארלאנגטען דאקומענט.

3) די ס. וואך טרעפענדיג זיך מיט'ן שפיטאל-דירעקטאר קליינבערגער האט ער מיר איבערגעגעבען, דאס די הנחה איז נאך נישט ערלעדיגט. איך האב דאן ערקלערט, אז מ'מוז צושטעלען דעם דאקומענט. דער שפיטאל-דירעקטאר האט מיר איבערגעשיקט אזא בעשטעטיגונג, איך האב עס איבערגעגעבען דעם ה' דירעקטאר כאנדזינסקי, וועלכער האט מיר ערקלערט, אז די הנחה איז ערלעדיגט אפילו אויף די פערגאנגענע חדשים.

4) איך שטעל פעסט, אז דער דירעקטאר כאנדזינסקי בעת מיינע אינטערווענצען ביי איהם האט גארנישט דערמאנט, אז ס'האט ווער פון דער יודישער געזעלשאפט געוואלט זיך ווענדען, אז מ'זאל נישט ערטיילען קיין הנחה פארן יודישען שפיטאל.

5) איך האב קיינמאהל נישט ליב „אויסצופויקען", ווענען ערלעדיגטע אינטערווענצען, אבער דאס מאהל האלט איך פאר נויטיג צו מאכען א אויסנאהם, ווייל דאס מאכען „שטימונג" פון בעהיסטען צר גייט שוין איבער יעדער מאס...

מיט כבוד

יונה זילבערבערג

„געלד שטינקט נישט".

אין „ראבאטניק" ליינען מיר אזא נאטיץ:

„איבער די יודישע פירמעס אין ראדאם דרעהט זיך ארום א געוויסע ראגאחסקא, וועלכע זאמעלט פאנטען אויף דער לאטעריע, וועלכע ברויך פערשטארקען די פאנדען פון די קריסטליכע מיסיע. צווישען אנדערע אויף דער ליסטע, וועלכע איז אויסגעשטעלט דורכ'ן ארטיגען טיסיאן-קאמיטעט מיט דער אונטערשריפט פון גלח שטשיסקאלא, האט די ראגאווסקא גענומען ביי דער יודישער פאבריק פון „נענטע מעבעל" א שטוהל".

און דער „ראבאטניק" פרעגט:

„מיר וואלטען געוואלט וויסען, וואו ס'האבען זיך בעהאלטען אויף דער צייט פון נדבות-קלויבען פאר די מיסיע, די בעריהמטע גאסען-פאטאגראפיסטען, וועלכע מאכען אזוי טיכטיג די אויפנאהמען פון די, וואס קויפען אין יודישע געשעפטען. א שאד, וואס זיי נוצען נישט אויס די געלעגענהייט פון דער פאני ראגאווסקא. זיי וואלטען איבערצייגט די לעזער פון „ארענדאווניק", צי אנ'אנדערע צייכונג פון דאזיגען מין, ווי „פאר פ-טנעוש", אז דארט, וואו עס געהט וועגען געלד, דאן פערגעסען פון דער אנטיסעמיטישער אגיטאציע, די גרעסטע אנטיסעמיטען און זיי שטרעקען אויס נאנץ גערן דאס הענטעל נאך געלד, הגם לויט זייער בעשטימונג געהט די דערמאנטע שטוהל פון קאהנען אויף דער קריסטליכע מיסיע".

„פאר דער געזעלשאפט פון דער קאנגרעס-האליע שטינקט קיינמאהל נישט קיין געלד".

שוין ארויסגעלעגט א ליסטע איז מאגיסטראט פון די, וואס דארפען געהן אויף ארבייט'ס-דינסט.

פהערנעכטען זענען אויסגעקלעבט געווארען איבער די שטאדט בעקאנטמאכונגע: וועגען ארבייט'ס דינסט, וואס זענען מחויב אויסצופירען אלע יונגעלייט פון 1911–1915 וואס זענען בעפרייט געווארן פון מיליטער („צעי" און „דע"), ווי אויך די, וועלכע האבען נאר געדיענט 5 מאנאטען אין די, וואס זענען געווארען פערשריבענע צום רעזערוו נאכן אלט ווערען 25 יאהר, נישט הערכמאכענדיג פריהער די מיליטער-דינסט.

אין דער בעקאנטמאכונג, ווערט געזאגט, אז די ארבייט'ס-ליסטע פון אלע דערמאנטע פערזאנען איז שוין ארויסגעלעגט געווארען אין מאגיסטראט אויף צוויי וואכען. פון 6 ביז 20 פאדזיערניק די, וואס זענען נישט ריכטיג אריינגעצייכנט געווארען אין דער ליסטע, קענען דורך דער צייט אריינטראגען א רעקלאמאציע פערזענליך און שריפטליך.

חוץ דעם איז די שטאדט-פערוואלטונג מודיע, אז די אויבענאנגערעכענטע, וואס איינגעליגען דער ארבייט'ס-דינסט זענען מחויב אויסצופיהרען אומזיסט זייער ארבייט אין משך פון 5 יאהר, צו 6 טעג אין יאהר און קענען ווערען גערופען צו יעדער צייט צו דער ארבייט, מיטברענגענדיג זייערע ארבייט'ס-מכשירים, אויב זיי בעזיצען אזעלכע.

די שולדיגע פאר אויסמיידען די פליכט פון ארבייט, און פאר אויספירען זי נישט ווי געהעריג, דראהט א שטראף פון צוויי וואכען, אדער 50 זל. און נישט אויסגעשלאסען, אז ביידע צוזאמען און זיי וועלן אבגעשטעלט ווערען צו דער ארבייט אונטער עסקארט.

וואס איז אזוינס אַ כאַלופּניק?

עס נעהט א נייע גזירה, עס דראהט א נייע סכנה, דאס מאהל שוין פאר די ארימסטע, אבער אויך פאר די פראדוקטיווסטע שיכטען פון דער אידישער בעפעלקערונג, פאר די כאלופניקעס.

ווי די צייטונגען האבען געמאלדען, זאל צו דער קינפטיגער סיים-סעסיע, צווישען אנדערע פראיעקטען וועגען האנדווערקערטום, ווערען אריינגעטראגען דורך דעם פרעזעס פון פעראיין פון די האנדווערקער-קאמערן און דעפוטאט פונ'ם סיים, סנאטשינסקי א געזעץ-פראיעקט וואס זאל רעגולירען און רעגלאמענטירען אין אלע הינזיכטען די ארבייט פון די כאלופניקעס. ס'פערשטעהט זיך אליין פון זיך, דאס אין דער יעצטיגער צייט איז אזא געזעץ-פראיעקט א סכנה פאר אונז.

מערקווירדיג איז אבער, אז די אידישע באפעלקערונג גיעט זיך אין גאנצען נישט אב קיין דין-וחשבון פון דער געפאהר. עס איז פארגעקומען אין ווארשא איין איינציגע פערזאמלונג פון די אידישע האנדווערקער-קאמערן, מען האט אנגענומען א רעזאלוציע געגען און מיט דעם איז אלץ פארענדיגט געווארען.

די ברייטע שיכטען פון דער אידישער באפעלקערונג זענען אינגאנצען גלייכגילטיג צו דעם דאזיגען ענין. איך ערקלער עס דערמיט, וואס דער אידישער עולם ווייסט נישט צו אונטערשיידען צווישען סתם האנדווערקער און כאלופניק. אלעס איז ביי זיי האנדווערקער, און הערען האנדווערקער ווייס מען, אז עס עגזיסטירט שוין א געזעץ, קליינע ענדערונגען אינטערעסירען קיינעם נישט. די זאך איז אבער נישט אזוי. איבער דעם וויל איך דא אין קורצען אויסטייטשען וואס איז אזוינס כאלופניק, אינ'ם פערגלייך מיט אנדערע פארמען פון אינדוסטריע. די עקאנאמישע לעהרע ווייזט אונז אן עטליכע פארמען פון קליין-אינדוסטריע.

די פרימיטיווסטע פארם פון קליין-אינדוסטריע איז הויז-אינדוסטריע. די דאזיגע פארם פון אינדוסטריע הערשט נאך יעצט צום מייסטען אין די דערפער ביי די פויערים-באפעלקערונג, וואו אלעס ווערט אויסגעארבייטעט צום אייגען געברויך פון איהר פאמיליע און נאהענטע. זי איז דער פראדוצענט און דער קאנסומענט אין איין פערזאן.

צו דער ארט פון אינדוסטריע ווערט אויך צוגערעכענט די אזוי גערופענע פאלקס-אינדוסטריע, ווי דאס אויסארבייטען פון פויערים-טוך, האלץ גאלאנטעריע-אויסארבייטונגען, קילימעס און אנדערע.

2) די צווייטע פארם פון קליין-אינדוסטריע איז וואנדער-אינדוסטריע. די פראדוצענטען זענען שוין אייגענטליך האנדווערקער-ספעציאליסטען, וועלכע האבען נישט גענוג קאפיטאל צום איינארדנען זיך, נישט מעהר ווי איניגע ארבייטס מכשירים, וואס זענען זיי נויטיג צום אויספילען זייער ארבייט. זיי האבען נישט קיין שטענדיגע וואוינארט, נאר וואנדערען פון ארט צו ארט, פון דארף צו דארף, פון שטעדטעל צו שטעדטעל, פון הויז צו הויז, פארלענגערנדיג זייער ארבייט. זיי ארבייטען ביים קאנסומענט אין דער היים מיט דעם רוי-שטאף, וואס ווערט זיי דורך דעם קליענט געגעבען.

אזעלכע האנדווערקער געפינען מיר אויך ביי דער אידישער באפעלקערונג דאס זענען די וואנדער-קאזאלעס אין דארף, בלאכאזשעס — לוטאוויניקעס אין שטאדט, אויך וועש-נייטארענס און געוועהנליכע נייטארענס, וואס ארבייטען ביי דעם קליענט אין דער היים מיט זיין מאשין און מאטעריאל, איינמאהל דא, איינמאהל דארט.

3) די דריטע פארם, דאס איז דער אייגענטליכער זעלבסטשטענדיגער האנדווערק, וואס איז אלעמען גוט באקאנט מיט זיין אייגענעם ווארשטאט, ארבייטס מכשירים און אויך רוי-שטאף, צו וועלכען עס קומט דער קליענט אליין און באשטעלט די ארבייט.

4) די פאלגענדע פארם איז כאלופניק-אינדוסטריע. די דאזיגע פארם פון אינדוסטריע איז פונ'ם שטאנדפונקט פון דער קאפיטאליסטישער ארדנונג א העכערע פארם פון דער זעלבסטשטענדיגער האנדווערקער-פראדוקציע און די עקאנאמיסטען האלטען עס פאר א איבערגאנגס-פארם צו האנדפאבריקס-אינדוסטריע און מאשינען-אינדוסטריע.

וואספארע זענען דאס די צייכען פון כאלופניק אינדוסטריע?

ווען דער זעלבסטשטענדיגער האנדווערקער פארליערט זיינע אלע קליענטען צוליעב קאנקורענץ, אדער אנדערע סיבות, ווען ער האט נישט קיין קאפיטאל צו קויפען קיין רויה שטאף און טיילוויז אויך מכשירים פון פראדוקציע, מוז ער אנקומען צו א פערמיטלער וועלכער גיעט איהם דעם רויה שטאף צו דער פראדוקציע און אויך מכשירים, וואס זענען איהם נויטיג און נעהמט פון איהם אב זיין פראדוקציע.

דער דאזיגער פערמיטלער-אונטערנעהמער הייסט דאמאלס אויפלעגער (nakładca.) מיט דעם מאמענט, ווען דער האנדווערקער האט זיך גענומען אלס איין איינציגען קליענט דעם אונטערנעהמער-אויפלעגער, ווען ער פערליערט אין גאנצען דעם קאנטאקט מיט דער באפעלקערונג — מיט דעם מאמענט האט ער פארלוירען אלערליי צייכענס פון א זעלבסטשטענדיגען האנדווערקער-פראדוצענט, ער האט פארלוירען זיין אומאבהענגיקייט, ער איז געווארען א כאלופניק.

די פויפעריזאציע פון דער יודישער באפעלקערונג אין די לעצטע יאהרען, צוליעב באקאנטע סיבות, איז אזוי געוואלדיג געשטיגען, דאס פילע זעלבסטשטענדיגע האנדווערקער-ווארשטאטען געהען איבער צו כאלופניק-פארם. פון פראדוקציע ווי אויך קוואליפיצירטע האנדווערקער, נישט האבענדיג קיין קאפיטאל צו פערלענגען אייגענע ווארשטאטען, ווערען כאלופניקעס, און לויט דער סטאטיסטיק, שטייגט די צאהל כאלופניקעס, שוין היינט א סך איבער די צאהל פון זעלבסטשטענדיגע האנדווערקער.

דעם כאלופניק זעהט מען היינט כמעט אין אלע פאכען. און איבערהויפט אין דער שוסטער-בראנזשע, אין אויסארבייטונגען פון דאמען און הערען קאנפעקציע, וועש און האפט-בראנזשע, טריקאטאזש און לעדער גאלאנטעריע-בראנזשע און נאך און נאך.

און אט פאר די דאזיגע ארימסטע שיכטען פון דער יודישער באפעלקערונג, פאר די כאלופניקעס, נעהט מען איינפיהרען באגרענצונגען. זאל מען זיך שוין יעצט אומקוקען און געפינען מיטלען ווי זיי צו באקעמפען, אדער לכל הפחות צו מילדערען. ווען נישט, קענען אלע פראבערונגען אויס'ן געביעט פון פראדוקטיוויזאציע פון די יודישע מאסען אינגאנצען אויסגעשטראכען ווערען, אדער א סך פערמינערט ווערען.

אינזש. ש. אייזענבערג

פערסאנאלע ענדערונגען אין מאגיסטראט.

ווי מיר דערוויסען זיך, האט דער לאווניק טשוויענק, וועלכער איז געווען נאטשעלניק פון „ווידזיאל אפיעקי" אין מאגיסטראט, רעזיגנירט פון דאזיגען אמט, בלייבענדיג בלויז ביי זיין פריהערן פונקציע אלס שטאטישער לאווניק. ס'זענען אויך פאראויסגעזעהען ענדערונגען אין „ווידזיאל-פרעזידיאלני".

פון ראדאמער געריכט'ס-וועזען.

אין די ראדאמער געריכט'ס-קרייזען הערען זיך קלאנגען, אז דער פראקוראר דאקטקעוויטש זאל איבערנעמען דעם אמט אלס וויצע-פראקוראר אין ווארשאווער קרייז-געריכט.

עס לאזט זיך ווידער הערען וועגען איבערטראגען

די ראדאמער באהן-דירעקציע קיין כעלם.

נאכדעם ווי מ'האט א סך געשריבען און גערעדט וועגען איבערטראגען די ראדאמער באהן-דירעקציע קיין כעלם — איז שוין געהאט שטיל געווארען און מ'האט געהאט דעם איינדרוק, אז די פעטיציעס, און מעמאריאלען און אינטערווענצען פון ראדאמער דעלעגאציעס האבען געווירקט און, אז ס'איז ענדליך אויסגעקעמפט געווארען, אז ראדאם זאל זוכה בדין זיין.

איצט, נאך א לענגערע שטילשווייגען הערט מען שוין ווידער קלאנגען, אז די דעצידירענדע פאקטארען זאלען האבען באשלאסען, אז אין קומענדיגען נייעם יאהר זאל די באהן-דירעקציע פון דאנען אוועקגעהן קיין כעלם.

אזוי זאל האבען געפאלען די דעציזיע אין מיניסטעריום.

די וועגען פון אונזער אפווער.

מיר זענען צוגעוואוינט אין דער לעצטער צייט צו הערען איכה ניגונים וועגען דער שווערער לאגע פון יודישען קרעמער; עס זענען אויסגעשריבען געווארען א סך וויסענשאפטליכע ארטיקלען און סטאטיסטישע ציפערען, וועלכע זאגען עדות, אז דער יודישער קליינהאנדל געפינט זיך אין צושטאנד פון בארג אראפ; די אלע ארטיקלען האבען האבען איין גרויסען חסרון: זיי באגנוגענען זיך מיט פעסטשטעלונגען און ווייזען נישט אן דעם וועג אויף ווייטער, וואס מען דארף טוהן, כדי נישט אונטער צוגעהן.

מיר מוזען זאגען דעם אמת: דער יודישער דעטאל אין קליינהאנדעל איז אין א באשטימטער מאס הינטערשטעליג לגבי די באדערפענישען, וואס דאס לעבען רוקט ארויס. פון דעם אליין דרינגט שוין ארויס די הויפט-אויפגאבע, וואס שטעהט פאר אונז: הויבען דעם צושטאנד פון יודישען דעטאל און קליינהאנדעל, כדי אויף דעם אופן צו מאכען איהם אפווערפעהיגער.

הויבען דעם מצב פון זיין געשעפט קאן דער יודישער קרעמער אויף פערשידענארטיגע אופנים; קודם-כל מוזן א סך יודישע קראמען אויסערליך אן אנ'דערען אויסזעהן און זיך צופאסען צו די פאדערונגען פונם מאדערנעם לעבען: זיי מוזען זיין אימפאנירענד פאר דער קליענטור; דאס אליין איז אבער נאך ווענינ — דער יודישער קרעמער מוז קענען פארקויפען זיינע סחורות וואס ביליגער און אויף דעם אופן פארפילפאכען זיין אומזאץ; כדי דאס צו דערגרייכען מוז ער איינקויפען די סחורה אין דער ערשטער קוועלע, צו די ביליגסטע פרייזען און אויף אנטשפרעכענדע באדינגונגען.

דאס קאן געשעהן ביי אן ארגאניזירטען איינקויף. פון דעם אינדיווידועלען איינקויף פון יעדען קרעמער באזונדער מוז מען איבערגעהן צום פרינציפ פון געמיינזאמען איינקויף; די בראנזשע-סעקציעס פון די דעטאליסטען און קליינהענדלער-פעראיינען דארפען אויף זיך נעמען די איניציאטיוו פון ארגאניזירען ביי זיך אין דער בראנזשע דעם געמיינזאמען איינקויף; אויף דעם אופן וועט די סחורה קענען געגעבען ווערען דעם קליענט צו א קאנקורענץ-פעהיגען פרייז; די ערשטע פרובען פון ארגאניזירען אזעלכע געמיינזאמע איינקויפען אין פערשידענע שטעדט און שטעדטלעך האבען שוין געבראכט באשטימטע פאזיטיווע רעזולטאטען.

סיי די מאדערניזירונג פונם דעטאל אין קליינהאנדעל, סיי דאס ארגאניזירען געמיינזאמע איינקויפען פאדערט, אז פאר די דאזיגע ציעלען זאלען באשטימט ווערען אנטשפרעכענדע קרעדיטען, וואס זאלען נעהעריג אויסגענוצט ווערען, קאן אריינברענגען פריש בלוט אין די פארגליווערטע אדערען פונם יודישען קליינהאנדעל און שטארקען זיינע וואקלדיגע פאזיציעס.

אויסער קרעדיטען לאזט זיך נאך שטארק פיהלען ביים יודישען קרעמער דער מאנגעל אין האנדעלס-בילדונג און די בויגעוודיגקייט ביים צופאסען זיך צו די מאדערנע האנדעלס-פארמען; די ארגאניזאציעס האבען אין דער הינזיכט א ברייט פעלד פון טעטיגקייט; דער יודישער קרעמער מוז יעדנפאלס פארשטיין, אז דאס קלאמערען זיך ביי די אלטע האנדעלס-פארמען שוואכט אפ זיין אפווער און עקזיסטענץ-פעהיגקייט.

הרב מרדכי צבי הלוי ווייסמאן איננו

אין ברען פון די יודישע צרות, איז אויפגענומען געוואָרען מיט צער און ווייטאָג די טרויעריגע בשורה, אז ס׳איז אוועק פון אונז אייגער פון די בעסטע און הערליכסטע מענשען. עס איז נפטר געוואָרען הרב ר׳ מרדכי ווייסמאַן, אדער ווי מ׳האָט גערופען דער „מופלג״

דער גורל האָט געוואָלט דאָס זיין מקום-מנוחה זאָל זיין, זיינע געבורטס-שטאָדט — סובאלק. זיין רוב יאָהרען אָבער האָט ער פערבראכט ביי אונז אין שטאָדט, וואו ער האָט געווידמעט די בעסטע לעבענס-צייט. שווער איז צו בעשרייבען די גרויסע אבידה אשר אין לה תמורתה ס׳איז געגוג געווען צו זיין צוזאמען מיט איהם נאָר א קורצע צייט, א קליינעם שמועס צו כאַפּען אום צו דערקענען זיין שעהן-גייסט. אין יעדען שמועס, אפילו אין דברי חול, איז געווען דורכגעפלאָכטען א מאמר-חז״ל, א קלוג וואָרט פון גדולים און חכמים, ייאָס האָט זיך אזוי פיין צוגעפּאַסט צו דער געגעבענער צייט און איהרע נייע אומשטענדען.

ס׳איז שווער אין א צייטונג׳ס-אַרטיקל געגויער צו בעשרייבען די רייכע און הערליכע געשטאַלט פון נפטר און זיינע שענע מידות. דער צוקונפטיגער היסטאָריקער, ווען ער וועט אונטערציהען א סך-הכל פון די ראדאָמער פערזענליכקייטען, וועט זיך מוזען בעזונדערס אָבשטעלען ביי הרב ר׳ מרדכי ווייסמאַן ז״ל, שענקענדיג איהם א ספּעציעל קאַפּיטעל און א שעהן בלאַט אין דער געשיכטע פון אונזער שטאָדט.

געבוירען אין סובאַלק, איז ער שפּעטער געקומען קיין ראדאָם צוזאמען מיט׳ן שווער זיינעם רב הגאון ר׳ שמואל מאהליוועער ז״ל ביי וועמען ער איז געווען א חויז-מענש, געלערנט מיט הרב מאהליווער׳ס קינדער און ערלעדיקט זיינע וויכטיגע שליחות׳ען. זיין גאַנץ לעבען איז געווען ווי אַן אויסגעפּולט בוך מיט עפּיזאָדען, מעשיות, פאַקטען פון די ביאָגראַפיע פון ר׳ שמואל מאהליווער. אין זיינע צייטען איז געשעהן די גרויסע היסטאָרישע רייזע פון ר׳ שמואל מאהליוועור צום באַראָן ראָטשילד אין פאַריז ביי וועלכען הרב מאָליווער האָט געפאָדערט ער זאָל עפּעס טוהן פאר׳ן יודישען פאָלק. און די פירות זעהען מיר היינט, וואָס מהאָט דאַן פערזייט.

דעם ביינאָמען „מופלג״. ווי מ׳האָט איהם גערופען, דעם אָקאָרשט-פערשטאָרבענעם הרב ר׳ מרדכי צבי הלוי ווייסמאַן — האָט איהם ווירקליך געגעבען נישט קיין צווייטער ווי הרה״ג ר׳ שמואל מאהליוועער ז״ל וועלכער האָט איהם אויך פערצערטעלט גערופען: מיין „מאָסעניור״.

זייענדיק א פאַרצייטישער כתנגד, האָבען זיך דאַן די ראדאָמער חסידים בעציוגען צו איהם סקעפּטיש און געפירט א גרויסען קאַמף מיט איהם. אָבער זיין חכמה און תורה, זיינע מידות און שטרענגע אויפפירונג און אבהיטען דעם שלחן-ערוך האָבען אין א גרויסע מאָס שטיל געמאַכט דעם קטרוג אויף איהם און דאס האָט אויך דערפיהרט דערצו, אז ס׳איז א שלום געשלאָסען געוואָרען צווישען איהם מיט די גרעסטע לומדי תורה פון אונזער שטאָדט. וואו א האַרבע קשיה און שווערער דין, האָט מען מיט׳ן „מופלג״ זיך מיעץ און מפלפל געווען. נישט קוקענדיק אויף זיין טיפע עלטער האָט ער שטענדיק געשריבען חידושי-תורה והן פלפל, וועלכע זענען געדרוקט אין יעדען חיבור פון „שערי-תורה״ אין וואַרשא. אזוי אויך מיט דרוש, וואָס געפינט זיך נאָך אין מאנוס-קריפּט פון גרויסן חיבור זיינעם „מאמר-מרדכי״. האָפענטליך וועט דאס ווערק קירצליך ערשיינען און ארויס אויף דער ליכט.

דער נפטר געהערט צו די פּיאָנערען פון רעיון הציוני. און אויב אין ראדאָם איז דאס הינקעלע פון „ציון״, איז דאס פיעל צו פערדאַנקען דער איבערגעגעבענהייט פון ר׳ מרדכי ווייסמאַן ז״ל. וועלכער איז ביי יעדער געלעגענהייט געשטאַנען און געוועקט השכם והערב די אויפלעבונג פון יודישען לאַנד. דאס איז ביי איהם געווען א חיוב, וואס ער האָט בשלימות ערפיהלט. זיינע ציון - דרשות זענען געווען פול מיט האַרץ און מתיקות. ס׳האָט פון איהם ארויסגערעדט דאס קול פון א געטרייען זוהן פון יודישען פאָלק.

שוין אלס אַלטער מאַן האָט ער דעם לעצטען חודש אָב געמאַכט אין סובאַלק א „הדרן״ צום סיום הש״ס, וועלכער האָט געדויערט א לענגערע צייט און אין מיטען דער דאָזיגער סיום-דרשה ספר׳חל׳שט געוואָרען. פון דאַן אָן זיך געלעגט אין בעט און מעהר שוין נישט עס פערלאָזט.

אויף ראש השנה האָט ער נאָך געשריבען צו זיינע היגע פריינד ווינש-קאַרטען. אויף סוכות שוין נישט געקענט זעלבסט שרייבען און ער האָט בעאויפטראגט א צווייטען צו שרייבען, אין זיין נאָמען, בריף צו זיינע ראדאָמער פריינד. ביז דער לעצטער מינוט געווען ביים פולען פערשטאַנד. ער האָט געהייסען שרייבען און מודיע זיין זיינע ראדאָמער ידידים וועגען זיין טויט און מיט די ווערטער פון „והעליתם את עצמותי״ וכ״ו האָט ער זיין שענע, ציכטיגע נשמה אויסגעהויכט.

שטעהענדיג ביים פרישען קבר פון נפטר און זייענדיג דורכגעדרונגען מיט זיין גייסט, זאָגען מיר אלע חברים פון אַלטען חדר: אויב מיר קענען נישט מקיים זיין סיזיש דעם „והעליתם את עצמותי״ וועלען מיר אָבער דעם „עצם״ רעיון אויפברענגען קיין א״י. און א טרייסט שיקען מיר דעם חשוב׳ען זוהן זיינעם דעם ד״ר ווייסמאַן, דאָס די צוואה פון נפטר איז ביי אונז הייליג און זיין ארבייט וועלען מיר פאָרטזעצען לטובת עמנו וארצנו

יצחק גרין

פ. ס. איך שלאָג-פאָר צו פערייביגען דעם נאָמען פון הרב ר׳ מרדכי ווייסמאַן ז״ל דורך פלאַנצען א גאָרטען אויפ׳ן באָדען פון קק״ל על שם הנפטר „גן-מרדכי״. דעם ערשטען בוים שענק איך און בעט די חברים לדעה מיט דעם זיך צו פערנעמען.

פאר דער פאליציי בעשולדיגט, פאר׳ן געריכט פערטיידיגט

אינטערעסאַנטער פּראָצעס צווישען בעקערס פאר׳ן שטאָדט-געריכט.

דער היגער בעקער יצחק שניידערמאַן האָט בעקומען ארבייט אין דער בעקעריי פון איציק קויטמאַן פאר 20 גילדען א וואָך. אויף דעם האָבען נישט געוואָלט איינשטימען די היגע בעקער׳ס - ארבייטער וואָס שניידערמאַן נעהמט אָן ארבייט פאר א קלענערער פרייז און ווען א גרופּע בעקער-ארבייטער האָט איהם געטראָפען אויף יאַגעלאָנסקי-פּלאַץ האָט איינער פון זיי געשלאָגען שניידערמאַן און איהם געדראָט, אז אויב ער וועט אָננעמען ארבייט צו ביליגערע פרייזען, וועט ער איהם טויט שלאָגען.

שניידערמאַן אויס מורא, אז מ׳זאָל נישט מקיים זיין די הבטחה, איז אוועק אין פאָליציי און געמאָלדען, אז א געוויסער בעקער - ארבייטער פּלך שטריימאַן האָט איהם געשלאָגען און איב געדראָהט, אז ער וועט איהם דער׳הרג׳ענען.

פאר די דראָהונג איז שטריימאַן געשטעלט געוואָרען פאר׳ן היגען געריכט.

דער בעשולדיגטער ערקלערט, אז ער ווייסט גאָרנישט פון געשלעג און פון די דראָהונג. אויך דער עדות יצחק שניידערמאַן האָט ערקלערט, אז מען האָט איהם טאַקע געשלאָגען און געדראָהט צו טויטען, אָבער — דאָס איז געווען אַן׳אַנדערער, וועלכען ער קען נישט, אָבער נישט שטריימאַן.

דער פערטיידיגער אדוו. ב. וואַשילעווסקי האָט אויפגעוויזען די אומשולד פון שטריימאַן, וועלכען דאָס געריכט האָט טאַקע בעפרייט. אר.

סאַבינע געהט אין קורס...

אנומעלט בין איך געזעסען אין רעדאקציע-צימער און געטראַכט איבער א נאָך נישט געבוירענע טעמע פאר אן ארטיקעל אין דער צייטונג. האָט זיך פלוצים דערהערט א קלאַפּ אין טיר.

איידער כ׳האָב באַוויזען אריינצורופען, האָט זיך אויפגעפּראַלט די טיר, און צימער איז אריין א הויך, אויסגעמאַגערט יודעל. דאָס אָפּגעטראָגענע חסידישע כאַלאַטעל האָט זיך קוים געהאַלטען אויפ׳ן קערפּער, אויפ׳ן אָפּגעצויגענעם געזיכט האָט זיך דאָס שפּיציקע בערדעל פון אויפרעגונג געוואָרפען ווי א רודער אין א וואַנט-זייגער. ער האָט שנעל אראָפּגעצויגען דאָס קאַפּעל פון קאָפּ און גענומען אויסלאָדען דעם צאָרען:

— אזא הציפה, אזא מכשפה האָט זיך געגעבען פאַרלייגט אויף אַן אָרעם מיידעל און וויל ביי איר נאָר דעם חתן צונעמען...

— אָבער ווער איז די הצופה, וואָס פאר א מכשפה ווידער, און וואָס געהט אייך מיין ליבער יודז? — האָב איך זיך אנגעהויבען ביי איהם צו בעטען ער זאָל מיר דעם פּלאָנטער אויפקלערען.

— איר ווייסט נישט און וואָס מיר געהט, טאַטעך מאַן רעדאַקטאָר צום טיש-

קליינער פעליעטאָן

האָט ער פאר כעס געקריגען דאָס גאַנצע בלוט אין פנים — מיר געהט איז סאַבינען, מיר געהט אין דעם, אז „ביינאַכט ווען אלע עלעקטרישע לאַמפּען אין פּאַלאַץ האָבען זיך אויסגעלאָשען, האָט רעגינע אין בלויען נאַכט-העמד זיך אריינגעכאַפּט צו לעאָנען אין שלאָף צימער״...

— וואָס! — האָב איך דעם יוד מיט א שאַרפען בליק אָפּגעמאָסטען פון אויבען ביז אראָפּ — ווי קומט איר אזא שטאַרקער מענטש צו אזעלכע אויסגעלאָסענע זאַכען?

— מען האָט מיך אריינגעצויגען — האָט דער יוד אָנגעהויבען שטאַמלען — דאָס ערשטע ביכעלע געגעבען אומזיסט — האָט ער געווישט דעם שווייס פון צוהיצטען שטערען, פאר בושה — איצטער בין איך שוין טשעקאַווע צו וויסען וואָס איז געוואָרען מיט דער אָפּגעסאַמטער סאַבינען?...

די פּאַניע גוניא, וואָס איז געשטאַנען אונטער דער טיהר און געוואָרט אויף א וויזיט אין רעדאקציע, האָט זיך מוזן, זעהט אויס, נישט געקענט מעהר איינהאַלטען, זי איז אריין אין רעדאקציע-צימער און באַלד ארויסגעפּאַהרען מיט איהר פּה קדוש:

— צייט איך לעב האָב איך נאָך אזא ראָמאַן נישט געלייענט, דאָס האַרץ צעגייט פאר צאָרען מאַנע סאָנים — צום יוד האָט זי א זאָג געטוהען — סאַבינע לעבט, אין דער מייסעם - שטוב אויפ׳ן גוטען אָרט איז סאַבינע אויפגעשטאַנען כביאת המייסים...

אין דער האַנט האָט זי געהאַלטען א „סאַבינקעלע״. דאָס בלעטעל 89 איז געווען אויסגעוועקט מיט וויינערישע טרעהרען פאר פרייד, זי האָט דעם יוד א ריס געטוהען ביי דער פּאָלע: נאַט זעהט!

...„סאַבינע איז נישט געווען טויט, די עטליכע טראָפּענס סם וואָס זי האָט גענומען צוזאַמען מיט דער רעצעפּט האָבען זי נישט אָפּגעטויט. נאָר אריינגעברענגט אין א צושטאַנד פון היגער פלעט״.

לאַנג, לאַנג האָבען זיי נאָך געפּלוידערט און זיי האָבען דאָס רעדאקציע - צימער פערלאָזט.

דערנאָך בין איך אראָפּ אין גאַס. אָבער אויך דאָ האָט מיר „סאַבינע״ פאַרפאָלגט. דער ערשטער איז מיר אנטקעגען געקומען א יוד א האַרעפּאַשניק. ער האָט קיין סאַך נישט געקלערט און באַלד אנגעהויבען:

— וואָס טוהט מען זיך פאר אן עצה, פּאַניע רעדאַקטאָרשע, מיין ווייב קראַצט אויס ווי א גראָשען פון שטוב טראָגט עס אוועק פאר די ביכעלעך מיט דער טראַגישע ליבע. „סאַבינע״ הייסט דאָס דאַכט זיך, דערנאָך געהט זי ארום גאַנצע טעג מיט געשוואָלענע אויגען, ביינאַכט אין שלאָף רק זי שרייט, בעטשעט: „סאַבינא״ „מארילא״ „רעגינא״ „לעאָן״, אוי דעם לעאָנען לאָזט זי דאַך גאָרנישט לעבען. וואָס זאָגט איהר פּאַניע רעדאַקטאָרשע?

אזא פאַלש פאָלק ווי די ווייבער איז גאָר אויף דער וועלט נישטאָ. אלע זענען זיי דאָך פון איין ביכעלע און ווען לאָזן ווערט געשאָסען, סאַבינע געסאַמט, גלוסט זיך נאָך מארילען צו באַוויזען מיט א באַנק דירעקטאָר...

דאָ האָט מיר שוין א שווייס באַדעקט און א פערמאַטערטער האָב איך זיך קוים פון האַרעפּאַשניק אָפּגעשראָגען. אָבער באַלד איז מיר אריין אין האַנט יענקל דער קוילן טרעגער, שוין מעכאַניש האָב איך א פרעג געטוהן:

—וואָס הערט זיך מיט סאַבינען?

—זי איז דאָ!

—וווּ?

—באַמיר:

ער האָט שנעל אראָפּגעצויגען דאָס צעהאַדערטע היטל פון׳ם גראָבען קאָפּ און באַלד

ראדאמער יודען פון א מאהל.

טיפען, געשטאלטען, און בילדער.

פון מאיר הערץ.

די געזעגנונג'ס-דרשה אין דער ראדאמער שוהל.

דער רב נעמט אנעדות דעם הימעל.

107

מיר זענען געבליבען שטעהן פריהער ביי דער אזוי גערופענע כאראקטעריסטיק פון הרב פערעלמוטער. מיר ווילען נאך רא צוגעבען איניגע שטריכען און מיר וועלן פערענדיגן מיט'ן דאזיגען קאפיטעל. מיר האבען סיי ווי נישט ארומגענומען דעם גאנצען פארטרעט פון דעם דער-מאנטען בעוויסטען רב. זאל א צווייטער אויספילען די פילע ראהם פון פאר-טרעט און אונז וועט נישט אהרען, חען דאס וועט אפילו זיין געמאהלען מיט דער שענסטער פארב. עס מעג דארט ארייג-געשטעלט ווערען די שענסטע געשטאלט פון אנ'אויטאריטעט, פון א מנהיג און פון א פאליטיקער ביי יודען. דאס הדרת פנים און דער עיקר די פאטריארכאלע באָרד פאסט דערצו. אז ער זאל האבען ווירק-ליך געווען א שתדלן און א יורישער פערטיידיגער. זאלען אלע גלייבען אין דעם. מיר האבען בלויז איין געזיכט'ס-ווינקעלע פון פארטרעט געצייכענט אזוי, ווי מיר האבען געהערט.

און געהערט דערציילען האבען מיר דעם יונגען שוחט, וועמענס גורל ס'האט איהם צונויפגעפיהרט מיט'ן רב פערעל-מוטער אויף א געוויסען אפשניט און צון דארט ארויסגעווארפען א שטיקעל פראָוועקטארען? ...נאר אויף א טייל פון דעם וועג אנדערע שטהן געמאהלענעם געשטאלט.

און די ווינקעל צייכנונג פון יונגען שוחט ענדיגט זיך מיט א בילדעלע, ווי אזוי הרב פערעלמוטער האט זיך געזעגענט מיט דער ראדאמער עדה יו-דען נאכדעם ווי מ'האט איהם אויפגענו-מען אלס ווארשאווער מורה-הוראה און ס'האט זיך אנגעהויבען זיין ברייטע געזעלשאפטליכע און פאליטישע קאריערע.

אין טאג פון געזעגענען זיך מיט ראדאם האט הרב פערעלמוטער געהאל-טען א שענע דרשה אין שוהל. אויף דער בימה ביים ארון-קודש האט ער געשפרודעלט מיט דברי תורה, ארומגע-רעדט זיינע טעג און יאהרען ווען ער איז געזעסען אויפ'ן ראדאמער כסא-רבנות און אין א הארציגען טאהן אויסגעדריקט זיין אפשיעדס-בעגריסונג. אין מיטען זיין שענע מיט מליצה און משלים גע-בלימעלטע דרשה האט ער אנגעהויבען, דערמאנט א מאמענט, וואס האט גע-דארפט בעשטעטיגען, אז ער איז קריש-טאל-ריין און א נקי-כפים אין בעצוג צו שוחטים. ער האט דעליקאט בעריהרט די זיידענע פעדים פון זיין ברייטע און לאנגע באָרד און געזאגט: סעדי במרו-מים, אז איך האב קיינמאהל נישט נהנה געווען פון קיין שוחט.

דאס איז ווירקליך געווען א גרויסער ווערט אין די הערטער האבען נאך מעהר בעקרעפטיגט די פערעהרונג'ס-געפיהלען פון דער גאנצער פערזאמעל-טער עדה יודען. נישט מעהר, ס'האט זיך בלויז געפונען איינער צווישען גאנ-צען עולם, און דאס איז געווען יענער פון פאסים באַיאַנטער יונגער שוחט, וועלכער האט אויסגעשפיצט זיינע אויגען און געשיקט זיין בליק איבער אלעמענס קעפ, הינטער, העכער, אויש ביז צו דער בימה פאר'ן ארון-קודש און זיך אבגעשטעלט מיט זיין דורכדרינגליכקייט אויפ'ן מויל. אויף די ליפען, וואס האבען די ווערטער ארויסגעזאגט, ווי ער וואלט די ווערטער געוואלט זעהן, אנטאפען, צי זיי האבען טאקע א ממש. און ער האט זיי געזעהן און נאך מעהר געהערט, ווייל ער איז באלד ארויס פון שוהל מיט משונה'דיגע אויסגעריסענע אויגען, די הענד ביי די אויערען, ווי איינער, וואס קלינגט איהם הילכיג אין קאפ און אין גאנצען געהער.

און ווען דער גרויסער עולם איז גע-שטאנען אין שוהל פערגאפט, געטשאַקעט און געטרונקען ווי נוטען האניג די פערלדינגע, זיסע רייד פון הרב פע-רעלמוטער, האט דער יונגער שוחט גע-וואכט אין גענישטערט אין דער אלטער קאמארע פון זיין טאטען, דעם אלטען שוחט, און פון דארט עפעס ארויסגעצוי-גען פערקנייטשטע חעקסלען. ער האט זיי אויסגענומען, אויסגעגלייכט און גע-קוקט, גוקוקט טיעף און דורכדרינגליך אזוי ווייט, ביז פון פאפיר ארויס, איז ארויסגעשוימען דאס בילד פון שוהל, פון אלע יודען און איבער זיי דאס געשטאלט פון רב, וועלכער רעדט אזוי שעהן און בעצויבערט אלע מיט זיינע גלאטיגע לעפצען. ער זעהט אפילו איצט די ווערטער „סעדי במרומים", נישט מעהר, נאר איצינד, קוקענדיג אזוי אויף וועקסלען, זעהט ער, ווי איבער די אותיות סעדי במרומים איז חי א שניר, א דינע, א שמאלע שניר אריפערגעצוי-גען מיט ציפערען פון גולען מיט נאך עפעס...

און ווי ער זיצט אזוי פע-טיפט. קומט אן דער אלטער שוחט, אויך פון שוהל און ווען ער דערזעהט די וועקסלען, בייזערט ער זיך אן אויף זיין זוהן:

— צו-וואס האסטו ארויסגענומען די חעקסלען? לייג זיי צוריק אויף זייער ארט, אדער צערייס זיי. —

— כ'וועל בײדע זאכען נישט טוהן, כ'האלט זיי פאר עדות צום „סעדי במרומים"...

האט דער אלטער שוין קלאר בעגר-שטאנען און זיין קול איז ווייכער געווארן:

— נו, איז וואס, אז מען טהוט א מענש, בפרט א רב א טובה? איך האב איהם טאקע געגעבען טובה-וועקסלען. איז מה רעש?

— אבער, טאטע, דו האסט דאך די וועקסלען נעגעבען. מילא בעצאהלט, יאָק בעצאהלט, איך בין נישט נעגען א טובה-כוהן, אדרבא, מען איז מחויב, אפילו ווען דערפאר בעצאהלט מען א טייערע פרייז. אבער ווי שטאלט מען זיך אוועק אין א מקום קדוש און מען זאגט עס אזוי פשוט דעם „סעדי במרומים" אז כ'האב קיינמאהל נישט נהנה געווען פון א שוחט?

די ווערטער פון יונגען שוחט זענען געפאלען ווי קוילען איבער'ן אלטענס קאפ, אבער דער אלטער האט זיך נישט פערלוירען:

— איך האב טאקע געגעבען די חעקסלען. ס'האט זיך געהאנדעלט וועגן דער גרויסער מצוה פון הכנסת כלה, אבער דער רב האט בעצאהלט און מיר געטרויט אויף אזוי ווייט, אז ער האט ביי מיר די וועקסלען איבערגעלאזט. מאך נישט קיין רעש. ס'איז גארנישט —

דער יונגער האט זיך נאך אלץ נישט געחאלט אונטערגעבען:

— גוט, כ'גלויב דיר אלץ. זאל זיין ווי דו האסט געזאגט: ער האט בעצאלט. טאקע א גרויסע מצוה הכנסת-כלה, אבער ווי שטעלט מען זיך אונטער צו זאגען אזעלכע חערטער, ראן, ווען ער האט בפירוש געהאט א סיבת הנאה. זיי-נע ווערטער האבען דאך געקלונגען, אז אפילו אזא טובת הנאה האט ער אויך נישט געהאט. נו, וואס זאגסטו איצט טאטע? —

— כ'זאג גארנישט. כ'זאג נאר, אז דו ביסט א גרויסער אבת-זוכער און כ'שרעק מיך פאר דיין צוקונפט. דו ביסט געבוירען געווארען אדער צו פריה, אדער צו-שפעט... ווי ס'זאל נישט זיין, ביסטו נישט פאר די היינטיגע דורות. עס חיינט אין מיר מיין האַרץ אויף דיין גורל —

דער יונגער שוחט האט זיינע פער-שפיצטע אויגען נאכגעלאזט. ווי זענען געווארען פערכמורעט, ווי זיי וואלטען פערלוירען דעם בליק-ציעל. זיי האבען געזעהן און נישט געוואוסט וואס. אפילו נישט דאס, ווי זיין טאטע האט ארויס-גענומען פון זיינע הענד די וועקסלען און צעריסען אויף פיץ פיצלעך און זיי פערברענט.

און דער אלטער האט געזעהן ווי מיט נביאה'שע אויגען. דורכזיכטיג, העל איז געווען זיין בליק. זיין זוהן איז חירק-ליך געווארען א טראגישע פיגור און כסדר געקומען אין קאנפליקט מיטן לע-בען און מיט די מענשען, ווי מיר וועלן דאס ווייטער זעהן. עס רעדט זיך טאקע דא וועגען אנ'אייצעלנע פערזאהן, אבער אזעלכע זענען דא אין די טויזענדטער, וועלכער דער פאטום יאגט נאך בייטאג און ביינאכט. צווישען די פאטאליסטען זענען נאר דא חעניגע. חאס צו זייער ביטערן מזל זענען זיי געשטראפט פון גאט מיט א ליכטיג אויג און א גיהלענד הארץ און דאס מאכט נאך שמארקער, נאך פיינליכער זייערע טראגעדיעס.

און אט צום לעצטען טוג, צו די טראגישע פון די טראגישסטע האט גע-הערט יענער יונגער שוחט. וואס פאר זיין לויטער גוטסקייט און עהרליכקייט האט מען איהם געפלאגט און מיט שטיי-נער בעווארפען. יעדער טריט איז געחען מיט שטעכעדיגע דערנער פערשטעלט, אבער ער איז געגאנגען מיט צעקאליעכ-שעטע פיס און נישט מיעד געווארען צו זוכען און צו מאהנען דעם אמת.

ס'איז מערקווירדיג דאס, חאס אין דער צייט פון זיי ערשטען דורכפאל אין זיין לעבען, ווען דער פאטום האט אויפגע-הויבען די פארהאנג פון טראגישער שפיעל, פון וועלכען דער פראלאג האט זיך אויפגעוויקעלט אין די שטובען פון ראדאמער רב פערעלמוטער, האט דער לעצטער אנגעהויבען שטייגען אויף די לייטער פון זיין גדולה. דער יונגער שוחט נישט קיין קלענערע למרן חי דער רב איז אראפ און דער רב איז ארויף. ער איז געחארען איינער פון די גרעסטע מורה הוראות אין ווארשע און כסדר גע-גאנגען הלוך וגדול: רב, פארשטעהער אין רעגענטען-ראט, דעפוטאט און דערנאך דיפלאמאט מיט א גרויסע מיסיע אין א גרויסע רעזידענץ שטאָדט וכ"ו וכ"ו.

מיר ווילען נישט פערטונקלען די גלאר-ריע פון דעם געוועזענעם ראדאמער רב. זאל זיין חשיבות און גרויסקייט קיינמאהל נישט פערגעסען געחארען און אלע די וואס האבען איהם געשעצט, זאלען ווייטער בענטשען זיין אנדענק. ס'איז בלויז א מענש געשטרויכעלט געחארען געהענדיג צו איהם מיט'ן חיף און פון דאן אן האט דער מענש קיין מנוחה אין זיין לעבען נישט געהאט. ער האט דורכגעמאכט פערשידענע גלגו-לים און קיין תיקון נישט געקענט גע-פונען. דער רב האט געהאט פאר אלע א זיס שמייכעלע און פאר איהם נישט. פארוואס און צוליב וואס — דאס חייסט בלויז אט דער דער דאזיגער בלאנדזשענדיקער מענש, וועלכער איז געשטאנען נאהנט פון דער לייטער ארויפצוגעהן צו זיין ציעל. ער איז אין מיטען געבליבען שטעהן. ווייל מ'האט די לייטער מיט די שטאפלען פלוצלינג פון איהם אוועקגענומען. פאר-אויס, נישט געקענט געהן, צוריק, איז נישט געווען קיין חעג. איז ער געבלי-ליבען שטעהן אינדערמיט: נישט אהער, און נישט אהין, מענשען געהען פארביי ווער עס כהוט א בייזען ברום, וואס ער שטערט דעם גאנג. און ווער גס בעדויערט, אפער קיינער חיל נישט חיכען די געשיכטע, דעם אמת. פארוואס דער דאזיגער עהרליכער מענש שטעהט אויפן שייד-חעג און חערט אומזיסט פערפאלגט אלע זיינע יאהרען.

דאקומענטירט, נומער 1, 2, 4,3, 5, 6, 7, 8.

— נענהג נענוג! — האב איך זיך ביי איהם געבעטען — אפשר באשרייבן דיך אין צייטונג?

— יא, פראשען באררזא, מיין נעמען איז יעקל שייד.

— אפשר שרייבען יעקל קוילן-גראבאס?

— ניין, דאס וועט מיך באליידיקן.

שפעטער האט מען אויך דערציילט אז יענקל דער קוילן-טרעגער מאכט מיט כאבינען בעסער ווי מיט די קוילן סראגן

ער נעמט צווי גראשן פאר דורכליינען א „סאבינע" און די קליענטן שטייען ממש אין אטשערעד.

צוריקקומענדיק אין רעדאקציע האב איך פריי אפגעעטעמט און זיך ווידער איינעקסזוצט מוטשען דעם מח צו שאפען א טעמע פאר אן ארטיקעל אין דער צייטונג, אבער איידער איך האב נאך באוויזען א סראכט צו טאן, האט זיך דער טעלעפאן צעבייזערט.

— טרילל — טרילל טרילל, — — —

— ביטע, ווער רעדט?

— פאניע רעדאקטאושע, דא רעדט אראנאוויטש. דער אינטעליגענט רעדט, מיט אייך. זאגט מיר חאס זאל איך טון, שוין 25 „סאבינקעלעך" בעארבעט, איז געקומען דער „ראדיא" און געברענגט א „רייזעלע" די יודישע פירשטען, ווייס איך נישט וואס צו טון, צי ענדיגען „סאבינען" אדער אנהויבן „רייזעלען"?...

איך האב שוין מעהר נישט געקענט פארטראגען, גאר עס האט זיך ארויס-געריסען פון מויל: „געהט איהר מיט כאבינען און רייזעלען צו אלדי רוחית".

ערשט איצט האב איך זיך ארומגע-זעהן, אז מיין שכן איז כשר גערעכט, חען ער טענה'ט צו מיר: איהר ווילט פאראדזעניע מיט אייער בלאט, הויבט אהן דריקען א ראמאן. אז מאריל האט גענומען די פאנגע סטעפטשע אויף דער האנט, זי אויסקנעלייגט אויף דעם פלו-שענעם אויטאמאן. און... המשך קומט"...

— חייל די ווארשעווער רעדאקטא-רען טוהען דאך: ס'זאל זיין אפילו פון א קאזאק. אבי צים לעבען.

א. לײב.

ראדאמער פרימע קאטאליקען אויפגעהויבען א קאמף געגען שטאדט=ראט.

די פיהרער פון מאגיסטראט און שטאדט-ראט ווערען זורך זיי אנגערופען אפיקורסים און „פעזבאזשניקעס" דער גאנצער טומעל ארויסגעקומען צוליב דער בעשטימונג פון א דעלעגאט אין שול-ראט.

ווי די לעזער ווייסען שוין פון אונזערע פריהעריגע בעריכטען, איז ענטשטאנען א קאנפליקט צווישען מאגיסטראט מיט'ן גלח שטיסקאלא, צוליב דער אויסוואהל פון ד"ר מעטערא, וועלכער איז געקליבען געווארען דורכ'ן שטאדט-ראט אלס דעלעגאט אין שול-ראט וואו ס'אמטירט אלס וויצע פארזיצענדער דער גלח שטשיסקאלא. דער לעצטער האט גע'פסל'ט די קאנדידאטור פון ד"ר מעטערא דערפאר, וואס ער איז ארויסגעטרעטען פון דער קירכע, ערקלערענדיג זיך בפירוש אלס קאנפעסיאנסלאזער.

דער שטאדט-ראט אויף זיין לעצטער זיצונג האט ווידער אמאהל בעשטעטיגט די וואהל פון ד"ר מעטערא און דערביי האט לאחניק גזשעשטשאחסקי געהאלטען א שטארקע רעדע, אז קיינער קען נישט דיקטירען דעם שטאדט-ראט וועמען ער האט צו וועהלען, סיי עס זיין דער ביסקופ, א קארדינאל, און אפילו דער פויפסט אליין.

אויף דער שטעלונג פון שטאדט-ראט אין דער פראגע, איז געקומען אנ'ענטפער איינמאהל אויף דער פערזאמלונג פון די קריסטליכער ארבייטער אין לאקאל פון דער היגע „סטראניסטווא נאראדאווע" אויף טראווגע גאס, וועלכע האבען געפאדערט אויפצולעזען דעם שטאדט-ראט ווייל עס ווערט אנגעפיהרט לויט זייער אין בעזבאזשניקעס, און דאס צווייטע מאהל אויף דער פערזאמלונג פאריגען זונטאג אין דער קאנגרעס-האליע אויף שעלאזנע גאס.

די היגע פוילישע צייטונג „דזיען ראדאמסקי" שרייבט וועגען דער לעצטער פערזאמלונג גאר ברייט און אויספיהרליך און גיעט אויך איבער די רעזאלוציעס, וואס זענען דארט אנגענומען געווארען. אזוי למשל לייענען מיר צווישען אנדערעס:

„זונטאג איז אין דער קירכע אויף מאריאצקע פארגעקומען א גאטעס-דינסט אויף וועלכען ס'זענען געקומען טויזענדער גלויביגע פון אלע ראדאמער פאראפיעס. פון די בעזונדערע קירכעס האבען זיך פארמירט פראצעסיעס, וועלכע זענען געקומען אין דער קירכע אויף מאריאצקע צוזאמען מיט דער ארטיגער גייסטליכקייט.

נאכ'ן גאטעס-דיענסט זענען די גלויביגע נישט געגאנגען אהיים, נאר אלע זענען מאסענווייז אוועק אויף שעלאזנע גאס אין דער קאנגרעס האליע, וואו ס'איז פארגעקומען א גרויסע פערזאמלונג געווידמעט דעם סכסוך פון גלח שטשיסקאלא מיט'ן ראדאמער מאגיסטראט. אין גרויסען זאהל זענען געווען פערזאמעלט בערך 6000 מענשען. די פערזאמלונג האט געעפענט דער לייטער פון דער קריסטליכע פראפעסיאנעלע פעראיינען אין ראדאם דער מגר. חיעזשכאלסקי, וועלכער האט געלענקט די אויפמערקזאמקייט פון די אנוועזענדע אויף דעם בעאונרוהיגענדען וואוקס פון גאטלאזיקייט אין פוילען און אויפ'ן קאנפליקט צווישען שט.-ראט מיט דער קאטוילישער גייסטליכקייט אין ראדאם. דער רעדנער האט בעדויערט וואס אין דער שפיץ פון דער שטאטישער באמט שטעהען מענשען, וועלכע האבען זיך דעקלארירט עהנליך צו ד"ר מעטערא אלס אפיציעלע רעליגיאנסלאזע און נעמאלדען וייער ארויסטרים פון דער קאטוילישער קירכע. ער רעדט וועגען דער טעכניקייט פון ד"ר מעטערא, וועלכער איז זיינער צייט געשטאנען בראש פון דער אבטיילונג פון פריידענקער-פאראיין אין ראדאם, וועלכער איז אויפגעלעזט געווארען דורך דער מאכט, פאר פיהרען אנטי-מלוכה'שע ארבייט. עס האט דערנאך פארגעלייגט רעזאלוציעס דער נאראדאווער טהוער קשאנזשעק".

אין די רעזאלוציעס ווערט צוו. אנד. געזאגט:

„די קאטאליקען פון דער שטאדט ראדאם זאגען זיך צו פערטאפלען זייער אנשטרענגונג און ארבייט ביז א נצחון איבער'ן גאטלאזען קאמוניזם און געצענדינערישען היטלעריזם. די פערזאמעלטע שטעלען מיט בעדויערונג פעסט א וואקסענדע אין די לעצטע צייט אין ראדאם, פערדעכטיגע אקציע פון אומגלויביגקייט און קאמוניזם, וואס ווערט געשטיצט דורך די סאציאליסטישע פיהרערס. די דאזיגע אקציע בעשטעהט: 1) אין ארגאניזירען א בעזבאזשנעם רדיסען הארצעזוס צווישען די שול-יוגענד, וואס איז פערוועהרט דורך דער שול-מאכט 2) אין בעשטעטיגען אין דער האנרוויצקער-שולע א לעהרער א אומגלויביגען, 3) דאס דעלעגירען אין שול-ראט דעם אומגלויביגען ד"ר מעטערא. 4) דאס רעגולערע איינארדנען אנטירעליגיעזע פארלעזונגען אין סאציאליסטישן הייז 5) דאס עפענטליכע אויפדריקען פולען צוטרוי אין שט.-ראט דעם ד"ר מעטערא און דאס סטעמפלען די געגנערישע שטעלונג פון גלח שטשיסקאלא.

די פערזאמלונג סאלידאריזירט זיך מיט'ן גלח שטשיסקאלא -- ווערט ווייטער געזאגט אין די רעזאלוציעס -- אין די קאטאליקען פון דער שטאדט ראדאם רופען די שול-מאכט קעגענצושטעלען זיך די בעזבאזשנע אטאקעס אין ראדאם אויף די רעליגעז-מאראלישע ערציהונג פון דער יוגענד".

נאך די אנגענומענע רעזאלוציעס אין פראטעסטען קומט צום לעצט אזא אויספיהר:

„אין דער ארבייט פון דער מעהרהייט אין שטאדט-ראט זעהט מען נישט בלויז אנ'אטאק אויף די פערפליכטענדע פרינציפען פון ערציהונג, נאר דערצו אויך אנ'ערנסטע געפאהר פאר דער מלוכה און פאלק אין מיר ערקלערען פייערליך, אז צום ווייטערען פארברייטען דעם שטח פאר קאמוניזם אין אונזער שטאדט און צווישען די יוגענד וועלען מיר נישט דערלאזען".

די רעזאלוציעס איז בעשלאסען געווארען צו צושיקען דעם בילדונגס-מיניסטעריום אין צום קראקאווער שול-קוראטאריום.

די גאנצע ראדאמער שחיטה פאר... 200 זלאטעס.

פאר אזוי פיעל האט מען גע'שחט'ען אויף הושענא-רבה, שמיני-עצרת און שמחת-תורה — וויפיעל ס'האט אויסגעברענגט די שמוגעל-שחיטה איז א „סוד" — מוציא שם רע געווען אויך די אפיציעלע שוחטים.

די שמוגעל-שחיטה אין ראדאם איז זעהר פערשפרייט. זי שטייגט שוין באלד איבער די לעגאלע-שחיטה. דאס נעמט זיך דערפון, וואס כמעט אויף יעדער גאס געפינט זיך א ווינקעל-שוחט, האט ארבייט אויף דער גאנצע פארע. מיט אין ווארט הכל שוחטין. פערשטעהט זיך, אז פון דער אומלעגאלע שחיטה האט די גמינע נישט קיין גראשען און זי ליידט טאקע דאדורך א היזק פון טויזענדער זלאטעס א יאהר. אין דער יעצטיגער צייט איז דאס בעזונדערס פיהלבאר אין די גמינע פינאנסען. די הכנסה פון דער שחיטה, צוליב דער שחיטה-גזירה, האט זיך בעדייטענד פערקלענערט ווי אין די נארמאלען צייטען. דאס אליין האט זיך אויך אבגערופען נישט גינסטיג אויפן גמינע-וועזען. איצט, אז צו דער אזוי אויך פערקלענערטע הכנסה איז נאך צוגעקומען א שותף אין דעם פארם פון שמוגעל-שוחטים, איז זיך גאנץ לייכט פארצושטעלען דאס „עשירות" פון דער גמינע.

ביים היינטיגען טאג איז די הכנסה פון דער שחיטה (בעזונדערס פון עופות) אזוי נישטיג, אז עס מאכט דעם איינדריק, ווי ראדאם וואלט געגעסען פלייש איין מאהל אין דער וואך. אזוי איז עס דאך נישט. דער עולם קויפט נאך פונדעסטוועגען א היהי, א גענועל, א קאטשקע און עס איז בלויז א פראגע, הואי אין ביי וועמען מען שחט דאס איז אויך שוין נישט קיין פראגע, ווייל מען ווייסט, אז א סך מענשען שחטען ביי די שמוגעל-שוחטים, ווייל עס קאסט ביי זיי א פאר גראשען בילינער. ביי יעדעם יודען איז עס נאר א פאר גראשען, וואס ער ברענגט זיך איין, אבער צוזאמען, ווערען פון די אט די גראשענס טויזענדער. האט ווערען דער גמינע אויפגעגעבענס.

אט א קליינער פאקט. הושענא-רבה האט די גמינע געהאט פון דער גאנצער עופות-שחיטה, נישט מעהר ווי צוויי הונדערט זל. דער דאזיגער לעבערליבער ציפער זאגט גענוג וויפיעל ס'האט גע-שחט'ען מין-הצד. ווייל ס'איז פשוט אנאונגלויבליכע זאך, אז גאנץ ראדאם זאל האבען גע'שחט'ען אויף הושענא-רבא, שמינע עצרת און שמחת תורה, נישט מעהר ווי פאר 200 זל. דאס פאסט פאר די שטעדטלעך סקארשעוו און פשיטיק. שידלאווצע און וואלין האבען זיכער געהאט א גרעסערע שחיטה ווי 200 זל, אין אזעלכע יום-טוב-טעג.

און אט מיט די 200 זל. הושענא-רבא האט די ראדאמער גמינע געבראכט יום-טוב מאכען, ס'הייסט גישט פאר זיך, נאר פאר די בעאמטע און אנגעשטעלטע און כלי-קודש. א מפרכה, אז ס'איז היינט צווישען די גמינע-פיהרער דא אזא מענש, וואס בארנט אריין אויף „דערחייל", א בער ווי לאנג וועט ער און קען ער דאס „טוהן"? און בכלל. צי איז עס טאקע דער יושר, אז ער זאל צושיטען און אנדערע זאלען בידים און בפוואוסטזיניג היזק מאכען דער גמינע גרויסע סומען געלד?

די שמוגעל שחיטה האט אנגענומען א הפקרות-כאראקטער, אז מען ווייסט שוין באלד נישט ווער ס'שמוגעלט יא און ווער ס'שמוגעלט נישט. עס האט מען מוציא שם רע געווען אפילו אויף די אפיציעלע און לעגאלע שוחטים, אז אויך זיי זאלען נהנה זיין פון דער ספערבאטענער פרוכט. אין דער גמינע האט די דאזיגע שמועה ארויסגערופען א געהאלדיגען שטורעם. און ווירקליך, ווען דאס זאל אמת זיין, וואלט דאס געווען א גרויסער סקאנדאל. דאס וואלט דאך געהייסען געשיט זאלץ אין דעם ברענענדיגען וואונד. ס'וואלט אויסגעקומען, אז פון איין זייט נעמען די שוחטים פענסיע פון דער גמינע און פון דער אנדערער זייט גראבען זיי אליין אונטער די הכנסה-קוועלע דורך שחט'ן אין געהיים.

די גמינע האט געהאט בדעה אויפ'ן סכך פון אט די קלאנגען צו רופען די שוחטים צו א דין-תורה, כדי מברר צו זיין דעם אמת. זי האט צו דעם צוועק גערופען א קאנפערענץ מיט די שוחטים, וועלכע האט זיך אבער געענדיגט דערמיט, אז מצד די גמינע-פארשטעהער איז געגעבען געווארען אנ'אזהרה, אז ביים מינדעסט נאך אמאהל הערען פון דעם און מ'וועט זיין דערצו בעוויזען, וועט דער גאנצער ענין אוועק אויפ'ן געריכטליכען וועג.

די פוילישע סוחרים רופען צוזאמען א קאנגרעס.

פראיעקטען וועגען נייע בעגרעניצונגען פאר יודען.

דער פערבאנד פון די פוילישע סוחרים-פעראיינען האט בעשלאסען אויפ'ן 13-טען ליסטאפאד ד. י. צוזאמענצורופען א קאנגרעס פון די פוילישע סוחרים אין ווארשע.

דער פוילישער כוחרים-פאראיין איז לעצטענס שטארק אקטיוו טעטיג וועגען איינפיהרען פערשידענע געזעצען און פארשריפטען פאר'ן האנדעל, וועלכע שטרעבען צו בעשטדערען די עגזיסטענץ פון יודישע-סוחרים. ער פאדערט איינצופיהרען פאר סוחרים עגזאמענס מיט א בילדונגס-צענז א. ד. גל.

אויפ'ן טאגעס-ארדנונג פון דעם קאנגרעס וועלען טאקע שטעהן פיל פונקטען, וואס זענען געווענדעט געגען די אינטערעסען פון יודישע סוחרים.

■■■■■

דער פריזירער מיט זיין געוועזענע כלה פאר'ן געריכט.

ער בעשולדיגט זיין כלה איז דראָהען איהם מיט אויסברענען די אויגען.

צום שניידער-מיידעל זעלדא פרידמאַן האט אנגעהויבען צו קומען דער יונגער פריזירער מ. מ. אזוי ווי דעם פריזירער האָט זעהר געפעלען דאָס מיידעל האָט ער מיט איהר תנאים געשריבען און ער האָט אַפילו אנגעהויבען צו עסען ביי די עלטערען פון דער כלה. מען האָט איהם אויך געגעבען עטליכע הונדערט גילדען, פאַר וועלכע ער האָט גענומען אין ארענדע א פריזיר-אנשטאַלט. דורך דער צייט איז אָבער די ליבע צווישען זיי קעלטער געוואָרען. דער חתן האָבענדיג שוין דעם פריזיר-אנשטאַלט, האָט אנגעהויבען געהן צו אַן'אַנדער מיידעל און וואָס ווייניגער קומען צו זיין ערשטע כלה. נאָך א קורצער צייט האָט דער פריזירער משה מ. איבערגעריסען די בעציהונגען מיט זיין כלה און האָט סאַקע חתונה געהאַט מיט זיין בעקאַנטע.

די ערשטע זעלדע האָט איהר געוועזענעם חתן משה איינגעלאַדען צום פּראָקוראָר פאַר בעשווינדלען זי און פאַר גענומען ביי איהר עטליכע הונדערט גילדען. צו קיין פּראָצעס איז אָבער נישט געקומען ווייל עס האָבען געפעהלט בעווייזען און דעריבער [illegible] האָט דער פּראָקוראָר דעם געוועזענעם זעלדעס חתן בעפרייט.

זעלדע האָט נישט געוואָלט שענקען איהר בזיון און אויך דאָס געלד וואָס זי האָט יאָהרען לאַנג געזאַמעלט און זי האָט אנגעהויבען קומען מיט איהר שוועסטער אין דעם פריזיר-אנשטאַלט, וואו איהר געוועזענער חתן האָט געאַרבייט און געפאָדערט פון איהם, אַז ער זאָל איהר צוריק געבען דאָס געלד, וואָס ער האָט ביי איהר גענומען.

א וואָרט צו א וואָרט, ביז דער פריזירער משה מ. האָט געמאָלדען דער פּאָליציי, אַז א געוויסע זעלדע פרידמאַן דראָהט איהם מיט אויסברענען די אויגען, אַז זי וואַרט אויף איהם שעה'ען-לאַנג פאַר דער „פריזערניע" און ער איז זיכער, אַז זי קען דאָס טאַקע אויספיהרען.

די פּאָליציי האָט זעלדע פרידמאַנען געמאַכט א פּראָצעס און היינטיגען דינסטאָג איז זי געשטעלט געוואָרען פאַר'ן ראַדאָמער שטאָדט-געריכט בעשולדיגט אין דראָהען מיט אויסברענען די אויגען איהר געוועזענעם חתן, דעם פריזירער משה מ.

די בעשולדיגטע לייקענט, אַז זי האָט קיינמאָהל נישט געדראָהט, דערביי האָט זי פאַר'ן געריכט דערצעהלט וועגען איהר עוולה, וואָס איהר געוועזענער חתן האָט איהר געטוהן.

עס זענען אויסגעטרעטען עדות, צווישען וועלכע ס'זענען געווען אזעלכע, וואָס האָבען ריינער געשילדערט די גרויסע קושיידע, וואָס דער פריזירער משה מ. איז געגען זיין געוו. כלה בעגאַנגען.

דער פערטיידיגער פון מיידעל אדוו. מאיער האָט אין זיין הערליכע פערטיידונג'ס-רעדע פאַרגעשטעלט די מאָראַלישע סילועטקע פון משה מ. אויפווייזענדיג צו וואָס פאַר א טראַגישען מצב זיין האַנדלונג האָט אַזא מיידעל געקענט דערפיהרען און אַזוי ווי ס'איז אויך נישט דערוויזען, אַז זי האָט גע-דראָהט משה מ. האָט ער דעריבער געבעטען זי צו בעפרייען.

דאָס געריכט האָט אנערקענט די אומשולד פון זעלדע פרידמאַן און זי גענצליך בעפרייט.

אַר.

די פשיטיקער טראַגעדיע צום צווייטען מאָל פאַר'ן העכסטען געריכט.

נאָך אין משך פון היינטיגען יאָהר.

ווי מיר דערוויסען זיך, בעאַרבייט דאָס לובלינער אַפּעלאַציע-געריכט שוין צום צווייטען מאָהל די מאָטיווען פון אורטייל אין פשיטיקער פּראָצעס.

דער אורטייל פון לובלינער אַפּעלאַציע-געריכט איז, ווי בעוואוסט, נאָך דאָסמאָל אויך נישט קיין ענדגילטיגער, ווייל די פערטיידיגער פון די פער'משפט'ע ביז 5 יאָהר תפיסה מיט פרידמאַנ'ען בראָש, האָבען שוין אנגעקינדיגט א קאַסאַציע צום העכסטען געריכט.

אין צוזאַמענהאַנג דערמיט וועט נאָך אין היינטיגען יאָהר דער פשיטיקער פּראָצעס קומען צום צווייטען מאָהל פאַר'ן העכסטען געריכט.

צו נתן ביסטריצקי'ס קומען קיין פוילען.

דער דיכטער נתן ביסטריצקי פון ארץ-ישראל קומט קיין פוילען אויף א קורצער צייט אין שליחות פון קרן קימת אין ירושלים.

זיין איצטיגער בעזוך קומט פאַר אין בעזונדערע בעדינגונגען פון דעם יודישען לעבען אין א"י.

דער ישוב אין א"י, וועלכער וואַקסט איינייפערליך, טראָגט די גרויסע מכשולים אויף אונזער וועג, לעבט יעצט איבער צוזאַמען מיט'ן גאַנצען יודישען פאָלק היסטאָרישע טעג.

צי וועט ווירקליך ענטשטעהן די יודישע מלוכה? צי וועט די ענגלישע רעגירונג ענדליך זיך אַרומקוקען און וועט דערזעהען די שרעקליכע פאָלגען פון דעם אַראַבישען טערראָר? צי זענען די לעצטע רעפּרעסיעס געגען מופטי און זיין קליקע א ווענדע-פונקט אין דער ענגלישער פּאָליטיק? דער ציוניזם שטעהט פאַר שווערע פּראָבלעמען, וועלכע מוזען געלעזט ווערען מיט דער הילף פון דעם גאַנצען יודישען פאָלק און א דאַנק דער אנגעשטרענגטער טהאָט אויף אַלע געביטען און קודם-כל פאַר'ן באָדען-אויסליין אין א"י.

ה' נתן ביסטריצקי וועט אין זיינע רעפעראַטען בעלויכטען די טראַגיק פון דעם יודישען גלות-לעבען און וועט איבערגעבען וועגען די היסטאָרישע דערגרייכונגען אין ארץ-ישראל.

דעם טען 10 ד. י. קומט פאַר אין וואַרשע א צוזאַמענטרעף פון די עסקנים פון די גרעסערע צענטראַלען אין פוילען.

דעם 15/10 קומט פאַר דער ערשטער כנוס (צוזאַמענטרעף) פון די יודישע ליטעראַטען און פּובליציסטען, וועלכע שרייבען אין העברעאיש, יודיש און פויליש, וועגען דעם א"י-מאָמענט אין ליטעראַטור און זשורנאַליסטיק.

דעם 17/10 קומט פאַר א „וויזא" קאָנפערענץ מיט'ן אנטייל פון ה' נ. ביסטריצקי, געווידמעט דעם קרן-קימת.

דעם 11-טען נאָוועמבער וועט פאָרקומען א צענטראַלע יוגענד-בעראַטונג וועגען דער ערציהונג'ס-אַרבייט אין די יוגענד-שיכטען.

נתן ביסטריצקי דער בעקאַנטער דראַמאַטורג און דער גלענצענדער רעדנער וועט בלי-ספק דערמוטיגען אַלע קרייזען פון דער יודישער בעפעלקערונג צו נייע היסטאָרישע מעשים פאַר דער יודישער בעפעלקערונג צו נייע היסטאָרישע מעשים פאַר דער אויסברייטערונג פון דעם יודישען נאַציאָנאַלען באָדען-שטח אין אונזער היימלאַנד.

מיר בעגריסען איהם צו זיין קומען קיין פוילען מיט א האַרציגען ברוך-הבא!

פאַרוואָס איז זיי געקומען צו בעליידיגען?

עס ווערט איבערגעגעבען פאָלגענדער פאַקט:

יום-כפור אין דערפריה זענען געקומען עטליכע יודישע זעלנער צו הרב קעסטענבערג און מיטגעטיילט, אַז מ'האָט זיי און די איבריגע יודען נאָך נישט בעפרייט. זיי האָבען געבעטען צו אינטערוועניר'ן ביי דער מיליטערישער מאַכט איידער מען שיקט זיי אויף אַרבייט.

דאָס זעלבע האָט מען אויך מודיע געווען דעם הרב טייטעלבוים אין שוהל ביים דאַווענען.

דער בעזוך פון די זעלנער ביי הרב קעסטענבערג איז פאָרגעקומען אין דער שטוב, וואָס איז בעשטימט אַלס בית-תפילה צום דאַווענען. צווישען די מתפללים האָבען זיך געפינען עטליכע יודען, די ה"ה פריידענרייך און ב. האַראָוויטש, ווען עס איז נישט געפעלען דער פאָדערונג'ס טאָהן פון די יודישע זעלנער און זיי האָבען זיך אויסגעדריקט בעליידיגענד אויפ'ן אדרעס פון די לעצטע. פאַר די זעלנער האָט זיך אנגענומען א דריטער מתפלל, דער ה' י. ראָזענבערג און ער האָט אויך אבגעשניטען שלא בכבוד.

הרב קעסטענבערג איז געגאַנגען אינטערוועניר'ן און מ'האָט די יודישע זעלנער בעפרייט אויף א גאַנצען טאָג.

עס איז פונדעסטוועגען קשה פאַרוואָס די ה"ה פריידענרייך און האַראָוויטש האָבען אַליין אויך נישט פערשטאַנען, אַז די יודישע זעלנער זענען גערעכט. ווייל צו געהן זיך משתדל זיין צו בעפרייען יודישע זעלנער אויף יום טוב און דערצו נאָך אויף יום-כפור, איז א חוב פון רבנים און עס איז נאָך נישט געקומען זיי צו בעליידיגען דערפאַר, אַפילו ווען זיי האָבען דאָס אויסגעדריקט אין א טאָהן פון א פאָדערונג. גראָד פאַרקעהרט, דאָס האָט געבריכט פריהער ערלעדיגט ווערען, נישט וואַרטענדיג ביז ס'וועלען קומען שליחים איינער אין שוהל אַריין צו הרב טייטעלבוים און דער צווייטער אין מנין פון הרב קעסטענבערג.

נישט ריכטיג פון אייער זייט, ה"ה האַראָוויטש און פריידענרייך.

* * *

הרב טייטעלבוים איז אויך געגאַנגען פון שוהל אין פּאָליק אַריין אינטערוועניר'ן. ער איז נישט אַריין אינוועניג דערפאַר, ווייל ס'איז פריהער געהאַט שוין אַריינגעגאַנגען הרב קעסטענבערג.

Najlepsze, najmilsze i najtańsze
prezenty dla rodziny i przyjaciół
to
kuchenki, żelazka
grzejniki do rurek
poduszki i inne.
Do nabycia na dogodnych warunkach
w Radomskim Towarzystwie Elektrycznem
Sp. Akc. w Radomiu
ul. Traugutta 53

Kino ADRIA
ביז זונטאַג דעם 10 פּאַזשדזש. איינש.
Rezprezentacyjny polski film t. p. „ZNACHOR"
według znanej powieści DOŁĘGA MOSTOWICZA
w rol. gł. Junosza Stępowski, Barszczewska, Cwiklinska, Zacharewicz, Węgrzyn,
Nad program: Ciekawe dodatki
Od poniedziałku dnia 11 października
Najlepsza komedia sezonu tętniąca radością życia p. t.
„DZIEWCZĘ z PARYŻA"

Kino ADRIA
שבת דעם 9 2 און 3 אז.
זונטאַג דעם 10 12 און 2 אז
פריהמאָרגען - פילמען
אין די הויפט ראָלען
דאָס ליבלינג פון פּובליקום
פליפ און פלאָפ
NOCNY PATROL

KINO APOLLO

שבת דעם 9 ה. ם. 3 אַ. ז. זונטאג דעם 10 ה. מ. 12 1.45

מארלענא דיעטריך
אין הערליכע פילם
HRABINA WŁADINOW

Od poniedziałku 11 b. m.
najwspanialsze arcydzieło ekranu
Zaginiony Horyzont

KINO APOLLO

ביז זונטאג דעם 10 פּאַשדזשערניק
גרויסער ריהרענדער פילם פון דער נייעסטער
פוילישער פראדוקציע אויפ'ן יאהר 1937|38
HALKA
w-g arcydzieła Moniuszki
אין די הויפט ראלען
לאַדיס קעפּורא און לילי זיעלינסקא א. א.
אָרקעסטער פון פילהאַרמאָניע
און כאָר פון קאָנסערוואַטאָריע.
באַלעט פון דער אָפּערע

Rena Den
Wajnaplowa
WZNOWIŁA LEKCJE
GRY na FORTEPIANIE
dla utalentowanych
ceny przystępne
ul. Kopernika 9 m. 4
godz. 11 — 13 i 4 — 7 po poł.

ווירטיג פאַר ווירטינס!

געשמאַק און שפּאָרזאַם

אי נייעס אויף דער יודישער גאס!
ויך (ווים) — 7 גראשען א קאסטקע בול-
יאָן פון היין — 10 גראשן א קאסטקע אויס-
ארבייטונג פון דער פאבריק „אנגלאס".

Z intencji zaręczyn przyjaciela naszego
Leona Raczymory
z p.
Stellą Przytycką
dużo, dużo szczęścia
życzą
Icek Lomberg z narzeczoną

ליין און פערשפרייט „ר. ק. לעבען"

MILIONY KOBIET NA CAŁYM ŚWIECIE
STOSUJE SŁAWNE KOSMETYKI
CEDIB PARIS
•PUDRY•KREMY•TUSZ DO RZĘS•POMADKA DO UST•RÓŻ•MLECZKA•
Żądajcie w najbliższej perfumerii lub drogerii bezpłatnej broszury Cedib o indywidualnej i racjonalnej pielęgnacji skóry

BÓLACH GŁOWY
PSZCZÓŁKA

דער מיליאָן פאַר בענדין.

די ציאונג פון דער 4-טער קלאַס פון דער נײַן און דרײַסיגסטער קלאַסען-לאָ-טעריע האט זיך פערענדיגט מיט'ן ארויס-ציען דעם מיליאָן. מיט דעם געווינס האבען זיך צוטיילט עטליכע בענדינער אײַנוואוינער, די בעזיצער פון די בע-זונדערע פערטעלעך פון נומ. 6 424.

ל. מ. גאלדשטאנד, נעכטען א רעדו-צירטער פאבריקס-ארבעטער פון א סאָס-נאָוויצער צינקאָווניע — היינט, א דאנק דעם געווינס פון 200.000 זל. וויט ער ער אליין קענען געבען ארבעט אַנדערע. פון זײַן גליק האט ער זיך דערוואוסט דורכ'ן ראדיאָ. קודם כל האט ער בדעה זיך צו פארזיכערען א דאך איבער'ן קאָפּ, און שפּעטער — חתונה האָבען.

סטאַניסלאַוואַ כמיעל, וועלכע פאַר-דינט 15 זל. א מאָנאט טאָרן היטען א הויז, איז געפאַלען פון דעם פערטעלע 50 000 זל. די פאַמיליע כמיעל האָבען צוויי קליינע קינדער, דאָס געלט האָבען זיי באַשטימט אויף צו בויען א הויז.

די ווייטערדיגע שותפים צו דעם פערטעלע זענען די גאַסען-הענדלער מ. כענטשינסקי און צ. כאַסקעלעוויטש, וועלכע האָבען בעקומען ביז 25.000 זל. איינס פון די פערטלען איז [illegible] אײַ-גענטום פון קליינהענדלער נ. גאָטליב, דאָס איבעריגע טייל האָט געהאַט די גאַנצע משפחה.

ש. צוק[illegible]פעלד, א ב[illegible]גער פון בענדין. זײַן פרייד, דערוויסענדיג זיך וועגען געווינס האט גאר קיין גרענעץ נישט געהאַט. ער איז געלאָפען איבערן שטאָט מיט'ן צעטל אין האַנט און אלע-מען דאָס באַווייזען. [illegible]רעפענדיג א בע-קאַנטען, האַט ער בײַ איהם געליען עט-ליכע זל. און פינאַנדערגעטיילט צווישען אָרעמע. ער שפּילט שוין אויף דער לאָ-טעריע עטליכע יאָהר און האט שטענ-דיג געגלויבט, אַז עס וועט סוף כל סוף קומען א צייט, ווען ער וועט געווינען. ה' ציקערפעלד האט בעקומען 100.000 ל. ווייל ער האט געהאַט צו זײַן פער-טעל עטליכע שותפים.

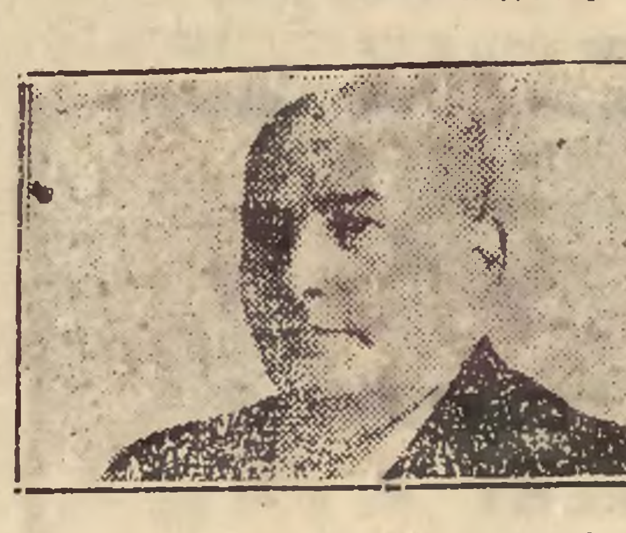

פון ה' י. קאַק[illegible]קא, וועמען ער רע-פּרעזענטירט אויף דער פאטאגראפיע; אין אלגעמיין געהערען צו דעם פערטעל עטליכע פערזאָהן: בענדינער סוחרים און האַנדווערקער.

די נייע „מיליאָנערען" האָבען זעלבסט-פאַרשטענדליך זיך שוין בעזאָרגט מיט צעטלען צו דער [illegible]רשטער קלאַס פון דער פערציגסט[illegible] קלאַסען-לאָטעריע. מיר דערמאָנענ, אַז די ציאונג פון דער ער-שטער קלאַס הויבט זיך אָן דעם 21 טען ה. מ. און וועט דויערן פינף טעג.

ה' יוסף כמיעל [illegible] חצלבער פיהרט מילך [illegible] 60 זל. א מאָ-נאַט, חי אויך [illegible],

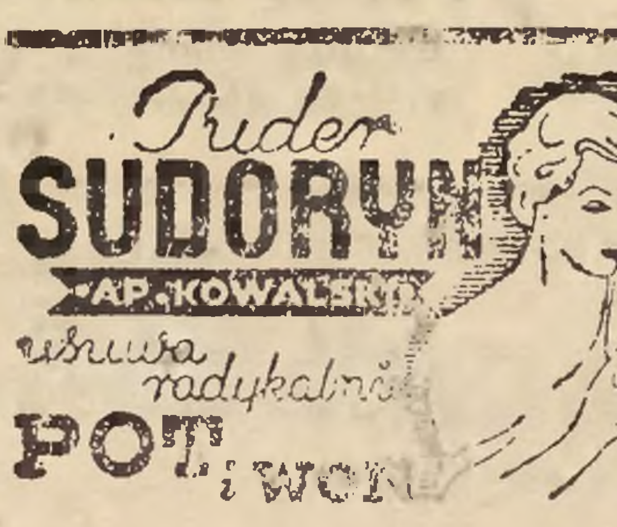

דאס לעבען אין קעלץ.

וואס הערט זיך אין קעלצער האנדווערקער פעראיין און אין קאמאשענמאכער-צעך.

א געשפרעך פון אונזער מיטארבייטער מיט'ן פרעזעס נ. גראנאטמאן.

(צ.) אין היגען האנדווערקער-פעראיין און קאמאשענמאכער-צעך קומען פאר לעצטענס זעהר פיעל רייבונגען און געגענזייטיגע קריגערייען צווישען אייגענע מיטגלידער. ס'איז שוין דערגאנגען אזוי ווייט, ביז דער צענטראל-קאמיטעט האט אראבגעשיקט זיין פרעזעס קיין קעלץ צו ערלעדיגען.

מיר אלס נייטראלע ארטיגע צייטונג האבען זיך געוואנדען צום פרעזעס פון קאמאשענמאכער צעך, ווי אויך נאבייניר-ענדער צייטווייליגער פרעז. פון קעלצער האנדווערקער-פעראיין ה' גראנאטמאן, ער זאל אונז אינפארמירען וועגען אלעם, וואס געשעהט לעצטענס אין קעלצער האנדווערקערטום. מיר בעמערקען גלייכצייטיג, אז די צווייטע וואך וועלען מיר האבען א געשפרעך מיט'ן צווייטען צד, וואס מיר וועלען געבען פערעפענטליכען, כדי צו געבען וועגן אלעם א קלאר בילד.

אויף דער פראגע פון אונזער מיטארבייטער: צי איז אמת, אז איהר האט געמס'ט עטליכע היגע צושניידער? ערקלערט פרעז. גראנאטמאן פאלגענדעס:

—איך ערקלער למען השם, אז דאס וואס איז געווען געדרוקט אין דער „פאלקס צייטונג", אז איך האב געמסרט עטליכע צושניידער, שטימט נישט מיט דער ווירקליכקייט. נאר אזוי ווי דער געוו. סטארשי פון קאמאשענמאכער-צעך ה' אברהם מאנעסא האט מיט א יאהר צוריק אריינגעטראגען אן'אנקלאגע צום סטאראסטווא דורכ'ן אדוואקאט וויאטר (נארא-פיהרער) געגען היגען קאמאשענמאכער-צעך, וואו ס'איז טאקע פארגעקומען א רעוויזיע אין לאקאל און מען האט פון סטאראסטווא צוגענומען ביי אינז א רשימה פון צושניידער (וואס ארבייטען ביי יענעם) און א רשימה פון כאלופניקעס (וועלכע ארבייטן ביי זיך אין דער היים) און אזוי ווי אין דער סטאראסטווע האט זיך שוין געפונען א רשימה פון די צושניידער, וואס ארבייטען ביי יענעם און פיהרען נישט קיין ווארשטאטען, האט די סטאראסטווע אויפגעפאדערט די צושניידער, אז זיי זאלען צוריקגעבען די האנדווערקער-קארטען און אדורכגעפיהרט ביי זיי קאנטראלעס.

ווי בולט עס ווייזט זיך ארויס, אז די אנפאלען אויף מיר, אז איך האב געמסרט, שטימען נישט מיט דער ווירקליכקייט גאר ס'איז צוליב דעם, ווייל אזא רשימה געפינט זיך אין סטאראסטווא, ווייזט דער פאקט, אז דעם 23-טען ה. מ. איז ביי מיר אויך געווען א קאנטראלע פון סטאראסטווא אין שטייער-אמט און קיין קארטע נישט צוגענומען, ווייל איך האב א פאטענט. און אזוי אויך ביי די אלע צושניידער, וואס האבען פאטענטען האט מען קיין קארטעס נישט צוגענומען.

—צוליב וואס האט פרעז. אדוו. ווייצמאן אויפגעלעזט דעם האנדווערקער-פעראיין אין קעלץ?

—גאנץ פשוט-האט ערקלערט ה' גראנאטמאן—די פערוואלטונג פון האנדווערקער-פעראיין האט נישט געפיהרט קיין שום טעטיגקייט און נישט אויסגעפיהרט איהרע פליכטען לגבי דער צענטראלע א לענגערע צייט, איז די לעצטע געווען געצוואונגען דאס צו טהון.

—צי האט שוין דער ווארשאווער צענטראל קאמיטעט נאמינירט א צייטווייליגע פערוואלטונג.

—פערגאנגענע וואך האבען מיר דערהאלטען א בריוו פון צענטראלען קאמיטעט מיט א נאמינאציע פון 9 מאן, דערונטער איך אלס פרעז. פון קעלצער האנדווערקער פעראיין, ווי אויך א קאפיע פון א בריוו, וואס די צענטראלע האט צוגעשיקט צום געוו. פרעז. ה' י. גוטמאן, אז ער זאל איבערגעבען ה' גראנאטמאן דאס מאטעריאל און דעם סעקרעטאריאט, אבער ליידער צום בעדויערען האט ה' גוטמאן דאס אלץ נישט איבערגעגעבען, וועגען וואס מיר האבען באלד געמאלדען דעם צענטראלען קאמיטעט.

צום שלוס פון געשפרעך גיט ה' גראנאטמאן צו פאלגענדעס: אין הסכם מיט דער ווארשאווער צענטראלע טראכטען מיר איצט צו, פריש צו ארגאניזירען דעם היגען האנדווערקער-פעראיין און אויפשטעלען איהם אויף א הויכען ניוואָ, כדי די אינטערעסען פון יודישען האנדווערק. און בעל-מלאכה זאלען ווערען יושר'דיג פערטיידיגט אהן שום אייגענניצען.

שוסטער-שטרייק שוין פארענדיגט.

דער שטרייק פון שוסטער און כאלופניקעס, וועלכער האט געדויערט 9 טעג צייט, איז דעם פערגאנגענעם פרייטאג פארענדיגט געווארען.

די אייגענטימער פון די שוסטער-ווארשטאטען האבען נאכגעגעבען די פאדערונגען פון די שוסטער-ארבייטער און אינטערגעשריבען די פערפליכטיגונג.

צובראכען בענק אין גארטען

אומבעקאנטע פערזאנען האבען זיך אריינבעקומען דעם פערגאנגענעם דאנערשטאג ביינאכט אין שמארטישען פארק און צעבראכען 7 בענק און דערנאך אריינגעווארפען אין וואסער אריין

א זאק מיט 80 קילא קישקעס

פון שבת אויף זונטאג האלב דריי ביינאכט האט א אומבעקאנטע פערזאן געטראגען א זאק. ווען דער זעלבער האט דערזעהן דעם דיזשורירענדען פאליציאנט אויף פיאטרקאווסקא גאס האט ער איבערגעלאזט דעם זאק און אנטלאפען. אין זאק האט זיך געפונען א 80 קל. קישקעס.

שטורמישע זיצונג פון האנדווערקער-צעך וועגן ענין קעלץ

צענטראל קאמיטעט בעשטעטיגט די דעציזיע פון דער עקזעקוטיווע.

ווי ס'איז שוין געווען געמאלדען אין אונזער צייטונג, האט מיט עטליכע וואכען צוריק געווילט אין קעלץ דער פארזיצער פון זייער עקזעקוטיווע פון האנדווערקער-פערבאנד ה' אדוו. ווייצמאן, וועלכער האט אויפגעלעזט די אלטע פערוואלטונג פון קעלצער האנדווערקער פעראיין צוליב'ן נישט פיהרען א לענגערע צייט קיין שום טעטיגקייט און נישט אויספיהרען די פליכטען לגבי די צענטראלע, און אין נאמען פון דער עקזעקוטיווע נאמינירט א צייטווייליגע פערוואלטונג מיט'ן פרעזעס ה' גראנאטמאן אין דער שפיץ.

די אויפגעלעזטע פערוואלטונג האט אפעלירט קעגען דעם בעשלוס פון דער האנדווערקער-עקזעקוטיווע צום צענטראל קאמיטעט און דעם לעצטען זונטאג איז אין ווארשא פארגעקומען א זיצונג פון צ. ק. וועלכע האט טאקע בעהאנדעלט דעם ענין קעלץ.

די דעבאטע וועגען קעלץ האט געדויערט בערך 4 שעה צייט און איז געווען זעהר א שטורמישע, דער צ. ק. מיטגליד ה' לעא פינקעלשטיין, וועלכער איז געווען דער הויפט פערטיידיגער פון די אויפגעלעזטע-פערוואלטונג — האט נאכ'ן אויסהערען דעם בעריכט פון ה' אדוו. ווייצמאן וועגען זיין בעזוך אין קעלץ — אליין געפאדערט צו בעשטעטיגען דעם בעשלוס פון דער עקזעקוטיווע און נישט אנערקענען די טענות פון דער אויפגעלעזטע פערוואלטונג.

נאכדעם ווי די דעבאטע האט זיך געענדיגט, האט דער צ. ק. בעשלאסען איינשטימיג (מיט'ן אנהאלטען פון שטימען פון ה' יואל גוטמאן פון קעלץ) צו אנערקענען דעם בעשלוס פון דער עקזעקוטיווע, וועלכע האט נאמינירט א צייטווייליגע פערוואלטונג פון 9 פערזאהן:

נחום גראנאטמאן (פרעזעס) ברוך לאקס, דוד האמעראנצבלום, נ. לעדערמאן, שפיגעלגלאס, זילבערשטיין, מ. מיצענמאכער, נ. שטיינבערג, ביאלאברארא. וועלכע האבען די אויפגאבע צוריק צו ארגאניזירען דעם היגען האנדווערקער-פעראיין, און אין משך פון צוויי חדשים צייט צו רופען א אלגעמיינע פערזאמלונג פון היגען האנדווערקער-פעראיין מיט דער בעטייליגונג פון פארזיצער פון צ. ק. ה' פישער און עקזעקוטיוו-פרעזעס אדוו. ווייצמאן.

פון זעלבסטמארד אין ארויס א שידוך...

פאריאהרען פרייטיג איז אין ווילנא בעגאנגען זעלבסטמארד א יונגער יודישער דאקטאר פון קעלץ, ער איז א פאר טעג נאכ'ן באפרייען זיך פון מיליטער ארויף אויף די טרעפ פון א הויז און אראפגעווארפען זיך פון א פענסטער פון 3-טען גארען.

די ערשטע, וועלכע האבען דאן באמערקט דעם זעלבסטמארד און אלארמירט די גיכע הילף, איז געווען די יודישע פריילין כאצקעליעוויטש פון יאגעלאנער גאס אין ווילנא.

די פריילין האט זיך אינטערעסירט מיט'ן גורל פון יונגען זעלבסטמערדער, ארויסגערופען די גיכע הילף, באגלייט דעם זעלבסטמערדער אין שפיטאל און דערנאך מיטגעטיילט וועגען דעם טראגישען פאל זיין משפחה אין קעלץ, פונוואנען ס'איז דאן אראפגעקומען דער פאטער פון זעלבסטמערדער מיט א צווייטען זוהן — אן איינהאבער פון מארמאר גרובען.

דער זעלבסטמערדער איז געשטארבען.

פריילין כאצקעלוויטש האט זיך מיט זייער אומגעקומענעם זוהן און ברודער זייער פיעל אינטערעסירט ביז זיינע לעצטע מאמענטען.

נאכ'ן צוריקקערען זיך אהיים האט דער ברודער פון טראגיש אומגעקומענעם אנגעהויבען קארעספאנדירען מיט דער פריילין כאצקעליעוויטש ביז ער האט אין איין שענעם פריהמארגען פארגעלייגט דער פריילין כאצקעליעוויטש זי זאל ווערען זיין פרוי.

דער שידוך איז טאקע צושטאנד געקומען און דאס פארעל איז שוין אין קעלץ.

טעאטער אין קעלץ.

זעהר שיטער קומט אן דעם היגען יודישען טעאטער-עולם אין די היינטיגע קריזיס-צייטען צו בעזוכען אפט א יודיש טעאטער. און אויב ער ערלויבט זיך שוין יא אויסצוגעבען א פאר זלאטעס אויף יודיש-טעאטער, דאן פערלאנגט שוין דער טעאטער-בעזוכער, אז ער זאל פאר זיין געלד זיין צופרידען און עפעס געניסען. אבער ליידער האבען די אלע טעאטער-טרופעס, וועלכע זענען לעצטענס געווען אין קעלץ נישט בעפרידיגט דעם פערלאנג פון פובליקום און א טייל טרופעס האבען טאקע כמעט געשפילט פאר א זעהר שיטערע צאהל צושויער.

ערגער איז אבער מיט אזא טרופע וועלכע קומט אין שטאדט-אריין און אפישירט זיך גרויס, נארט אוים ביים היגען טעאטער-עולם א גרויסע סומע געלד, מאכען דעם קעלצער טעאטער-עולם פאר פרייער'ס און הייזא אין א צווייטע שטאדט אריין.

אזא פאקט איז געשעהן מיט די לעצטע „זמירות מיט לאקשען".

דער גרויסער קעלצער טעאטער עולם, וועלכע לעכצט ממש נאך א גוט שטיקעל יודיש-טעאטער האט נאך מיט א טאג פריהער אויסגעקויפט אלע בילעטען און זיך געגרייט צו געניסען א צוויי שעה פון עולם-הזה. באלד ביים אריינגיין האט מען אנגעהויבען מודיע צו זיין דעם גרויסען עולם (כדי זיי זאלען זיך נישט ענטוישען), אז געקומען איז נישט „אראראט" נאך עטליכע ארטיסטען. דער עולם האט נישט פערשטאנען, וואס פאר א מיין עס ליגט אין דעם און זיך געגרייט צו הערען און צו זעהן די „אויסגעצייכענטע רעוויו" און די גרויסע לאך-דערפילאדע.

אבער נאך א שעהדיגע פערשפעטיגונג האט זיך די פארשטעלונג פון „קליינקונסט" טעאטער אנגעהויבען. פון נומער צו נומער האט דער גרויסער עולם ערשט בעזעהען, וואס פאר א פרייער'ס זיי זענען. די ארטיסטען האבען אנגעהויבען איבערצוגעבען א „פראגראם", וואס קריכט עוין ממש אויס'ן האלץ ארויס אז א טייל פון פובליקום האבען אינמיטען פערלאזען דאס טעאטער.

קעלץ איז שוין געוואהנט צו אזעלכע זאכען ווי מען נעמט אוים'ן „זיכער" געלד, נאר דאס איז נאך נישט געשעהן;

עס איז א ווינדער וואס דער ווארשאווער ארטיסטען-פעראיין כאלערירט אזא אונערהערטע אונפעראנטווארטליכקייט פון יודישע ארטיסטען, וואס פערשאפען נישט קיין כבוד די יודישע בינע, און ברענגען שאדען זיך אליין און יודישע טרופעס, וואס קומען אויף א גאסטראל אויף דער פראווינץ.

צ—ר.

א הערצליכען מזל טוב און פיעל נחת ווינשען מיר אונזערן חשוב'ען פריינד
ה' מאיר זלאטא און פאמיליע
צוליעב דער פערלאבונג פון זייער ליבען זיהן
ה' מגר. יעקב מיט פרל. רחל טענענבוים פון ווארשא
קעלץ ה. ניעפעלסקי און פרוי

די בעקאנטע צוקערניע
Sz. ZYSHOLC Kielce, Silniczna 9.
מאכט בעקאנט, אז זי נעמט אן בעשטעלונגען אויף אלערליי געבעקסען,
ווי טארטען, לעקעך, טשאסטעס. צו ביליגע פרייזען

Proszek od BÓLU GŁOWY
KOWALSKINA
PRZY PRZEZIĘBIENIU GRYPIE i KATARZE

AKUSZERKA
S. Sokołowska
—KIELCE—
Marsz. Focha 10
wróciła
z Paryża

Z DZWONKIEM
IDEAL JAWA—
DOBRA KAWA

פארבערייַ
כעמישע פראלניע און וועש
M. Cichoń
Centrala, RADOM, Rwańska 23.
רעיעלע ארבייטען קעלנער צו 15 גר.
נעמט אן צו וואשען: מענער, דאמען און קינדער-קליידונג
נעמט אויך אן צו פיצען:
פיטערנע קירטקעס, קאפעלושען, הענטשקעס,
פלוש, סאמעט, מעבעל-גאבאלין און דיוואנען.

פאסט-קעסטעל אין קעלץ
נומער 98
טעלעפאניש פון 5 ביז 7
נאך מיטאג יעדען טאג
נומ. 61-22

אנאנסען, גראטולאציעס
און נעקראלאגען אין קעלץ
ווערען אנגענומען פאר אונזער צייטונג ביי דעם
צייטונג'ס אבנעמער ל. גריצמאן קאזיא 3
צו רעדאקציע פרייזען.

דער הילפס-פעראיין פון קעלצער לאנדס-לייט אין טאראנטא

האט געשיקט 500 דאלאר פאר די נשרפים.

דעם לעצטען מאנטאג האט דער היגער רב הרב ראפאפארט דערהאלטען א בריעף פון קעלצער הילפס-פעראיין אין טאראנטא, אז אזוי ווי זיי האבען בעקומען די ידיעה וועגען די גרויסע שרפה אין קעלץ האבען זיי ארויסגעשיקט 500 דאלאר פאר די קעלצער נשרפים.

אויך דער אמאליגע קעלצער איינוואוינער ה' בעריל עלענצוויינ פון ווארשא האט איינגעשיקט אויף דעם אדרעס פון הרב ראפאפארט 100 זל. פאר די נשרפים.

מאסען מיטינג פון קעלצער „פ.פ.ס."

אין צוזאמענהאנג מיט די פראפאגאנדע-וואך פון פ. פ. ס. און די סאציאליסטישע-פרעסע, וואס ווערט איינגעארדנט אין קעלץ פון 3 ביז'ן 10 - טען ה. ח. קומט פאר זונטאג 11 א זייגער פריה אויפ'ן באזאר-פלאץ א גרויסע פאלקס-פערזאמלונג מיט'ן אנטייל פון נפח. סיים-דעפוטאט און רעד. זינמונט זארעמבא שליווינסקי און אנר.

שווער צעשלאגען.

דער היגער איינוואוינער משה קאלמאוויטש (פיאטרקאווסקא 135) האט געמאלדען דער פאליציי אז פערגאנגענעם דאנערשטאג 9 אזייגער אווענד איז ער שווער צעשלאגען געווארען דורך זיין שכן קאפיל זילבערבערג.

געפרובט ס'מזל צום צווייטען מאהל.

די היגע איינוואוינערין רחל צוקער (לעאנארדא 9) האט געמאלדען אז פרייטאג זענען אריינגעקומען צוויי אונבעקאנטע פרויען וועלכע האבען זיך שטארק „נטאילט" און צונג'גנב'ט 4 סוועטער'ס אין דער ווערט פון 30 זל. דעם לעצטען דינסטאג האט איינע פון די פרויען געפרובט „ס'מזל" אבער די אייגענטימערין האט זי דערקענט און זי פערהאלטען.

ווי ס'איז פעסטגעשטעלט געווארען איז די זעלבע א בעקאנטע ואהאדאווע גנב'טע.

א גנבה אויף בראדזעשינסקא 38.

דער היגער איינוואוינער שמואל חלאשטשאווסקי בראדזענטינסקא 38 האט געמאלדען, אז ביינאכט פון זונטאג אויף מאנטאג האבען אומבעקאנטע גנבים זיך אריינבעקומען אין זיין שלאף-צימער, פון וואנען זיי האבען ארויסגע'גנב'עט פון שופלאד פון דער שאנק 960 זל. 15 זילבערנע רובלעס, א ביכעל פון פ. ק. א. און גאלדענע קייטלעך. ביים אנטלויפען האבען די גנבים אוועקגעווארפען דאס ביכעל פון פ. ק. א.

PUDRY
KREMY
RÓŻE
Z PODAS. B. PR. UNIVERSITÉ DE BEAUTÉ C. SANDLER
RAVIS
PARIS—VARSOVIE
własne poradnie kosmetyczne w całym kraju
Uwaga Żądać kuponów na bezpłatną poradę w każdej drogerji i perfumerji.

Tymczasowy Zarząd
GMINY WYZN. ŻYDOWSKIEJ
w Radomiu.
L. Dz. 908

Obwieszczenie.

Zgodnie z § 35 Rozporządzenia M. W. R. i O. P. z dnia 9. IX. 1931 r. (Dz. U. R. P. № 89 poz. 698) podaje się do wiadomości, że dodatkowy budżet i lista składek Gminy za rok 1937 na pokrycie wydatków SZPITALA STAROZAKONNYCH w Radomiu wyłożone będą do publicznego wglądu dla członków Gminy w ciągu dni 8 t. j. **od 14 października do 22 października 1937 roku włącznie,** uwzględniając dzień sobotni, w kancelarji Gminy, Żeromskiego 9 od godz. 9—14-ej.

Tymczasowy Zarząd
Gminy Wyzn. Żydowskiej
w Radomiu

צייטווייליגע פערוואלטונג
פון דער יודישער קהלה
אין ראדאם
ל. דז. 908

בעקאנטמאכונג.

אויפ'ן סמך פון פעראָרדנונג פון מיניסטער פאר רעליגיעזע ענינים און פאלק'ס-בילדונג ארט. 35 (דז. אוסט. נומ. 89 פאז. 698 פון 9IX 1931 י.) ווערט בעקאנט געמאכט, אז דער צוגאבס-בודזשעט און די ליסטע פון קהלה-שטייער (עטאט) פאר'ן יאהר 1937 צו דעקען שפיטאל-אויסגאבען וועלען ארויסגעלעגט ווערען צום דורכזעהען פאר די קהלה-מיטגלידער במשך 8 טעג ד. ה פון 14 פאזדזיערניק ביז 22 פאזדזיערניק איינשליסליך, בעריקזיכטיגענד דעם טאג שבת, אין דער קהלה קאנצעלאריע זשעראמסקי 9 פון 9 ביז 2 בייטאג.

די צייטווייליגע
קהלה-פערוואלטונג
אין ראדאם.

TARYFA OGŁ.: Na 1-szej stronie mm 1 szp. 46 gr. w tekscie mm 1 szp. 60 gr. na ostatniej stron. mm 1 szp. 25 gr.
1-sza i ostatnia strona liczą 8 szpalt.
אבאנאמענטס פרייז: פאר א חודש אין פוילען 1 זלאָט אין פראנקרייך, בעלגיען 4 פראנק אין אמעריקע לענדער 30 סענט.
Redaktor i Wydawca CH. M. HERC. tel. 15-18 .טעל Wydawnictwo „Radomer Kielcer Leben" Radom Sswarlikowska 20